Åminnelse-tal öfver välborne Herr Carl von Linné

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta tal har digitaliserats av **Göteborgs universitetsbibliotek** och anpassats för Projekt Runeberg i december 2013 av Ralph E.

Stormägtigſte Allernådigſte KONUNG!

At Eder Kongl. Maj:t täckes med Sin höga närvaro hedra denna Sammankomſten, ſom är ämnad at viſa ſiſta äretjenſten vår älſkade Ledamot, Archiatern och Riddaren

CARL von LINNÉ; *en Man, ſom den lärda verlden anſedt med förundran, och med oſs beklagar hans bortgång; det blifver et nytt vedermäle af den Kongliga nåd, hvarmed Eder Maj:t bevärdigat vår afledne Vän, och en kraftig upmuntran för alla Lärdoms-idkare, at med ſtudier och Vetenſkaper göra Eder Maj:ts tidehvarf, inför ſednaſte efterkommande, än mer lyſande och vördadt. Och ehuruväl flera hundrade år behöfts at tilſkapa en* LINNÉ*, måge vi dock tiltro Eder Maj:ts lycka, och ſmickra oſs med det hoppet, at Eder Maj:t, ſåſom en uplifvande Sol, förmår utur hans aſka upväcka en annan* LINNE*; men om det icke år möjeligt, om naturen redan ſönderbrutit ſtämpelen, måtte dock Store Män aldrig ſaknas! ſom nitälſka för Konung och Fäderneſland, ſom uti ſkrifter och idrotter ſjelfve göra deras äreminne, och i den delen äfven likna vår* LINNÉ*, at de, med få ſvaga drag, ſom mina äro, hvarken kunna uphöjas eller fördunklas.*

Herr CARL von LINNÉ, Medicinæ Doctor, Medicinæ och Botanices Profeſſor i Upſala, Kongl. Archiater, Riddare af Kongl. Maj:ts Nordſtjerne-Orden, Ledamot af de fläſta Lärdoms-Samhällen, blef född den 13/24 Maji 1707, i byen Råshult, Stenbrohults Socken, i Småland. Fadren, Nicolaus Linnæus, var då Comminiſter, ſedan Paſtor i Stenbrohult; Modren Christina Brodersonia. En ganſka ſtor Lind ſtår ännu qvar vid gården, derifrån hans Förfäder kommit, och är märkvärdig för det, at Tiliandrer, Lindelier och Linnæer, lärde och berömde Män af ſamma Stamfader, af den tagit ſina namn. Vår LINNÆI Fader kände örter, och hade i ſin trägård de vackraſte blomſter, hvarmed han roade ſin unga Huſtru, när hon var hafvandemed denna sin äldsta Son. Han strödde vaggan med blomster, och gaf honom blommor i stället för leksaker. Det blef hans unga Sons största glädje, at följa sin Fader i trägården, at se honom gräfva och plantera; icke heller dröjde det län ge, förr än han fick sina fångar at beså och sköta, ändteligen et helt qvarter, som kal- lades Carls trägård. Han kände snart trägårds-växterna, och började samla vildt- växande, hvartil flera tilfällen voro vid Wexiö Schola, dit han kom 1717, och så- som örtekännare, stod väl hos sin Rector, Mag. Lanærius. At se, höra talas om örter, lära deras namn och egenskaper, Var så hans endaste håg, at andra studier måste stå efter; och när han kom til Gym- nasium, hade hans Lärare snart förmått Fadren at taga honom ifrån boken, om ej den gamle Hedersmannen, Lectoren och Provincial - Medfcus Assessor Roth- man, bättre utrönt ynglingens snille, och kunnat spå, det han skulle med tiden gå långt i den vetenskapen, hvartil sjelfva na- turen hade danat honom. At derom öf vertyga hans anhöriga, tog Lector Roth- man honom i sit hus och föreläste de första grunderna af Medicinen, dem LIN- NAEUS väl fattade. Imedlertid hade hans Fader, icke utan grämelse, tillåtit honom at, i stället för Theologien, hvartil han

årna-^ (o (

7

ärnades, studera Botaniken och Medicinen. En lydig Son rädes at utbedja af sin Fader, det fom han vet vara honom emot; men när Fadren i et fällikap hade fagt, at det Ståndet, hvartil en yngling hafver lust, dertil får han ock lycka; tog han sin Fader på orden, och denne kloke Fadren kunde ej neka honom; lian fick fedan glädja sig af lin Sons fnabba steg, ifrån den ena heders-graden til den andra, ehuru han föga annat kunde gifva honom, än sina förböner och välsignelser; men Modren var i början otröstelig deröfver, at hon ej fick fin CARL til Präst, och för böd strängeligen sin yngre Son, Samuel Lin-kæus, nu varande Pastor i Stenbrohult, at någonsin gå i trägården. Denne har ock fått lycklig fmak för en höost nyttig gren af Landthushållningen, och rick-tat det Allmänna med goda underrättel-fer om Bi-skötslen.

Vår unge LINNÆUS reste, år 1727, til Academien i Lund, at där njuta understöd af en Slägtinge, Professoren Hu-mærus. En bedröfvelig tidning mötte honom i Tullporten, at Humæros var nyligen död och just dä begrofs; men Försynen hade iå skickat, at han i det stället skulle få rum och hjelp hos den lärde Pro-feiloren, fedan Archiatern, Doft. Kilian Stoh/EUs; och hans Botaniska insigt bi-A 4 drog8 ^ (o) ^

drog til den bekantskapen. Hår fick han til sin stora glädje fe en Naturalie-famling af stenar, snäckor, foglar och inlagda örter, och sjelf famla allestädes ifrån til et Herbarium, göra fina anmärkningar efter naturen och jämföra med Tourneforts beikrifningar, hvaraf Assessor Rothmàn gifvit honom et utkast. Hans innerliga håg för örter nödgade honom at äfven tilfätta nätterna, då en god vän hos Professoren tillät honom at taga med sig böckerna utur ßibliotheket. En natt fick lian oväntadt besök af Professoren (jelf, fom ville ändteligen fe, hvad lä) I (kap LINNAEUS hade om nätterna. Til sin förundran, fann han honom imellan de största Botaniei, fom verlden haft til den tiden, Cælalpiner, Banhiner och Tourne-fortier. Man kan nog föreställa sig, at LINNÆUS fick lof at nyttja böckerna.

Redan på hem-orten, hade han börjat famla Infefter; och den hågen förgick ej, sedan han i Lund blifvit stucken af det i Norrland ofta förekommande Skottet (Furia Infernalis) och med möda kommit derifrån med lifvet. Han var ärnad at äfven nplyfa Djur-riket, det förnämsta af Naturens alster, ocli lära ofs känna den stora Skaparens härar, Infefterna.

Et större fält öpnades för vår unge Botanicus, när han, höstetiden år 172g,

komt (o) t 9

kom til Upsala Academie, där han i stillhet fortsatte sina studier och Botaniska öfningar. Men innan et år förlidit, befann han sig i skuld för kost och kläder, och, fom värst var, utan hopp at kunna är-hålla något mer ifrån sina Föräldrar. En lycklig händelse halp honom ock den gån-

?en utur så bedröfvelig ställning. Under /äkankonstens och JNlatural-historiens då varande mörker i Sverige, hade Theo-logiæ Professoren, sedermera Dom-Prob-sten, Doft. Olof Celsius, Fadren, mycken håg för Botaniken, dermed han ock hedrat Fäderneslandet i sit lärda arbete, Hierobotanicon kalladt, det är: Belkrifning på träd och örter, fom nämnas i den Heliga Skrift. Vid sin återkomst ifrån Stockholm, där han längre tid vistats i Embetes ärender, träffade han, en dag, i Aca-demie-trägården, en ung Student, fom fys-felsatte sig med at beskrifva örter, en stor nyhet den tiden, och fom visste, til hans stora förundran, göra besked för alt hvad där förekom. Det var vår LINNÆUS. Doft. Celsius tog honom hem med sig, tillät honom bo i sit hus, och gä .til sit bord, famt gaf fri tilgåug til sit utvalda Botaniska Bibliothek, en välgerning, fom kom väl til måtta, när yttersta nöden förestod honom, och hvarpå han alt sedan visste sätta värde. Fattigdomen qväfver A 5 ofta,io

öfra, men ock stundom väcker stora snillen. Vår L1NJN1Æ1 ifver fördubblades, och Allmagten, som ville genom honom utföra något stort, hade altid medel i beredskap, at föra honom underligen igenom alla svårigheter. Långt ifrån at afikräc-kas, vågade hiin nu anse denna Vetenskapen såsom sit egenteliga föremål. Fru Flora, i all sin härlighet, lyntes iionom sitta på sin thron, färdig at pryda hans hufvud med en krans, och hela Naturen i (in prackt böd honom komma närmare; men det var på långt håll. Dædali La-byrinth skulle genomvandras, och h;>n

borde Ijelf leta up tråden, fom kunde leda igenom lå många irrgångar.

Man var längesedan öfvertygad om nödvändigheten af iVlethodus ßotanica, eller at växterne borde ställas i en viss ordning, likafom i stora familier, grenar, slägten och slag, eller c|ades, ordines, genera och fpecies; annars vore det omöjeligt at känna dem, och skilja den ena ifrån den andra med namn och tilräckeliga ikilje-märken. 1 brist af en lådan method och indelning, har mer än tusende års förfa-renhet om örternas kraft och nytta, för männilkollägtet gått förlorad; och en stor del af Hippocratis, Theophrasti, Diolco-ridis oeh Plinii rön blifvit onyttige, ehuru de lärde med ifver diipviterat, hvilken ört

detM (o) ^Éf

ii

det vore af de nu bekanta, fom de gamle ment och prisat för dess nytta i hushållning och ljukdomar. Den äldste Bota-nicus. Theophrastus Erelius, hade i lina skrifter anfört 500, Diofcorides 600, och Plinius et större antal; men ledan Botaniken, tillika med andra vetenskaper, i det xvi:de Seculo börjat fàtta upp hufvudet, och refor anüällas til de södra länderna; fedan en ny verlds-del besöktes. Konungar-, Furstar och formögne Män, af kärlek för Naturens verk och til Skaparens ära. använde omkostningar på örtegårdar, dit allestädes-ifrån sällsynta och främmande växter samlades; fedan flera Nationer begynt at täfla med hvarandra om nya länders upfnrnande, ftch genomfarit hittils obekanta verlds-fraf; liar Örteriket blifvit lå vidlöftigt, och örternas ilag lå talrika, at Tournefort och Plumier räknade öfver nooo i deras tid; och ehuru antalet icke hinner til den högd, fom en af de nyare påstår, lärer det dock gå til långt mer a n 12000 öfver hela jordklotet; följakteligen är om öje ligt, at utan method och indelning gifva hvart llag fit rätta namn, eller sä beskrifva, at andre känna örten och kunna använda til nytta, i våra många behof, de gjorda uptäckter.

Redan hade Cæsalpjnus och hans efterföljare inrättat en lådan method och

indel •i* m c o)

indelning, tagen af frukten, Rivinus och andre med honom, af Blombladens antal; ändteligen hade den Franske Bota-nicus, Tournefort, tagit sin Methodus Botanica af Blommans figur och skapnad. Denna flitiga och kloka Mannens stora förtjenster emot Vetensttapen voro nu, fnart et halft Seculum, högt aktade, och Tourneforts method at känna örterna behöll med alt skäl herraväldet i den Bo-tanilka verlden. Det var vår LINNÆUS förbehållet, at gifva Botaniken en ny skapnad, och i hast vända allas upmärkfamhet på sig; hans skarp lynta öga och naturs-gåfva at fe alt i System och ordning, med en egen tiltagfenhet och fällfynt mod at intet mifstro sit ifriga bemödande, gjorde, at han, vid 25 års ålder, och med fa hjelp-redor, kunde uptäcka en plan til Örterikets indelning, fom var grundad på örternas Kön, och derföre kallas Methodus fexualis, längt beqvämare och redigare, än någon af de förra.

Botanici hade i fina örtebeskrifnin-gar och Indelningar noga granflcat Blommans delar, men jag vet ej af hvad or-fak de två få lynbara, jag menar Stami-na och Pistillen, blifvit föraktade. Sjelfva Tournefort, fom först upgaf en redig method, och mästerligen utstakade stägterna, nyttjade dem icke, ehuru noga de äro up-

rita-i(o)i 13

ritade i hans figurer. Man hade icke längesedan börjat an fe dem sålom svarande emot födflo-lemarna hos djuren, och at de upfylde Naturens förnämsta ändamål, fom är fröets bördighet. L1NNÆUS råkade at få lälh Vaillants Skrift, de fcxu plantarum, och, fom han ifrån spädaste åldren hade skådat Blomstren, utan lärare och utan fördomar, aktade han ej mindre på deifa, än andra Blommans delar. När deras antal, proportion och förhällande fans det famma i örter, fom liknade hvarannan i de öfriga delar, lärer hans goda Genius, låfom Socratis fordom, hafva kommit honom på den tankan, at på (amma

grund bygga sin botaniska method, hvaruti han styrktes genom beständig öfning at granska örterna, efter då bekanta methoden

") J. H. Burckhard, Med. Do&or ocl> Archi-ater i Wolffenbüttel, hafver i et bref til Leibnitz, fom fk.il vara

utgifvet 1702, i Wolffenbiittel, de comparatione plantarum, quam partes carttm genitalis Juppcditant, och 1'rof. Hei-ster i Heimfladt, 1752, äter lätit trycka med ct Företal; infedt nyttan i ea Botaniik method af deffa delars betraktande; men detta brefvet har varit obekant för Botanici til 1752, och för LINNÆUS, fiifom Heister sjelf til/lår; icke heller nämndt i Cataloguer öfver Botaniflka Ikrif-ter.. Dod. Burckhard råder dock til fint, at taga Genus fummum eller Claller af Blomman, och lubalternum eller Ordines af frukten, p. 156.14

(o) ^

thoder, en öfning, fom han billigt anser såfom högstnyttig för begynnar t; i Vetenskapen.)

När LINNÆUS hade, vid tilsäsle af en Academisk Disputation de Nuptiis Ar-borum, under Bibliothekarien, ledan Biropen, Doftor Jöu. Wallin, upiatt något om växternas Kön, som beständigt låg honom i tankarna, och det papperet kommit för då varande Medicinae och Botanices Professoren, den namnkunnige Archiatern Olof Rudbeck, Sonen; hade han den lyckan, at ej allenast blifva antagen til Informator för denne Herres Söner, och at nyttja hans Bibliothek och föreläsningar om Svenska Foglar, ester Archiaterns förträffeliga figurer, utan ock aufå hålla Botaniska LeéHoner. i Acade-miska Trägården, då vid samma tid Archiatern Rudbeck, för sin ålder och andra systor, ärhöll tjenstsrihet Han j;n-vände dagarna til sina Dilciplars biista, til Collegier i Botaniken, och h-rborisa-tioner omkring Upsala: och nätterna på det nya Syllemets utarbetande; började ock nu at skrifva Bibliotheca bctanica, Clastes plantarum och Genera plantarum. Genom desta Leftioner för ungdomen blef lian hulpen utur fattigdom, och de Stu-

deran-

*) Se Företalet til Claflct plantaruni.

derande fattade fmak och håg för Vetenskapen. Jag tror, at sjngdomen drages lika starkt af goda exempel til det fom nyttigt är, fom af elakt fällfltap til det onda, n'r det förra är angenämt och fägnar med kunskap; och hvad kan vara roligare för ungt folk, än plocka blomster på vida fältet, famla och lära örters namn och egenskaper? En gemensam håg för]Nlatural - Historien stiftade h'r vänskap, dock med förbehållsam förtrolighet, imellan L1NNÆUS och hans medtäflare, den vidtfrägdade Petrus Akctædius, öj fom genom sin nya method i Fiskarnas indelning, gaf honom anledning at våga dylikt i örterna. Akctædius nögde lig ändteligen med et llägte, nemligen Unibellife-ræ, af Örte-riket, och en vidlyftig [-fami-]ia-] {+fami-]ia+} af Djur-riket, Fiskarnas Historia eller lclitliyologien, lemnandes alt det öfriga åt LINNÆUS. De delade sins imellan Natural-Historien, likasom de fordne Romare delte verlden imellan lig. †)

Herrarne Rudbeck och Olof famt Anders Celsius förmådde Vetenskapssocieteten i Upfala, at lända vår IJN-NÆUS til Lappmarken, at där, hvarest is och köld tyckes kumla göra alt lefvande

_ -—j---

*) Hsfti kallade fig ledan Artedi.

†) Se Företalet til Artedi Ichthyologia.i6 o) &

de stelt, utröna och beskrifva både Örter, Djur och Stenarter. Refepenningarna voro knappa, men L1NNÆ1 håg och iniig-ter låfvade mycket, ocli han gjorde mer än man förmodat. Refan sk ed de ifrån Upsala, den tT Maji 1732, til häst, med knappaste Refe-rustning, igenom Norrland och VVesterbottn til Umeå, och mot flutet af månaden, til Lycksele Lappmark, fom ingen vågar besöka den årstiden, famt emot allas råd, fom kände landet Här var han slera gånger i lifsfara, under farten utföre elfven, och slet lå ondt af hunger, köld och mödofamt tråkande til fots i tjocka skogar och djupa myror, at Lapparne sjelfve ömkade sig öfver honom, och han fnart hade trodt, det Poeterne afmålai- desta orter nnder namn af de Stygiska träsken. Sedan befckte han Pitheä skärgård och Luleå Lappmark, derifrån öfver högsta fjällryggen, fom en evig fnö och is betäcker, ned til Norrige, där honom mötte den grönskande vårens beha-geligheter. Han befökte några dagar We-sterhafvets stränder; gick åter upföre fjällen, och efter många faror, kom trött och utmattad tilbaka til Luleå, den 11 Augusti. Man ßger, at kärleken öfvervinner alt, och här gjorde han skäl för sk vallpråk: Tantus amor florum. Det skall vara en rätt

älskare af Fru Flora, fom kan utstå

så

så mycket i hennes tjenst, och atnöjas med fin älskarinnas gunstiL'a blickar; en liten okänd ört vid et bråd störtande vattnfall, dit han klängt med lifsfara, eller en onämnd måsTa uti djupa liål och bergsrefvor. Men at han med sin ståndaktighet ändteligen vunnit vår Lappska Floras stora ynnest, fom blef den enda belöning för fö otrolig möda, vifar lians Florula Lapponica, i Upsala Vetenskaps Societets Handlingar för år 1732, fom dä redan var inrättad efter System a fexnale, de högre Claf-ferne tagne af Stamina, och de nedre eller Ordines af Pistillen; det första prof af L1NNÆ1 botaniska infigter, och hvarifrån Herr von Hallick, i sin Bibliothek botaiiica, med skäl börjar vår LIN-NÆI period eller välde i Botaniken, efter Bauhiner, Rayer och Tournefortier; nog heder för en ung Student, som ej varit utom rikets gränfor. Dagboken öfver denna rera finnes i handskrift, och vifar, huru stor insigt L1NNÆUS redan ägde i hela Natural- historien, och hnru mästerligen han nyttjat lit snille at observera. Infecler, Foglar, Fiskar och Djur äro där belkrefne, få väl fom Örter, Folkets diet, lefnads-fätt, ljukdomar in. m. Mycket deraf är infördt i Flora Lapponica, Under refan förekom et godt tilfälle at lära Proberkonsten, och L1NNÆUS B var18

var ej fen at använda det til sin nytta. Stenriket, det Tredje Naturens stora förrådshus, skulle ock af honom ärhålla sjus och redighet.

Sedan han genomvandrat Österbottn. Kemi, Uhleå, Carleby, Wafa, Björneborg, och kommit öfver Abo tilbaka til Upfala, i Oftober 1733, efter en refa af mer än 600 Svenska mil, fystelratte lian sig med föreläsningar öfver Mineral-riket och Proberkonsten, fom voro de första i den vetenskapen vid våra Aendemier. När man funnit utväg at förbjuda honom hålla LetSio-ner i Upsala, och han gått miste om Medicinae Adjun&uren i Lund, sick han til-fälle, vid årets Ilnt, göra en refa i Bergslagen och befe Norberg, Bitsberg, Ave-stad, Garpenberg, Stål hyttorna, Falu Stad och grufva, och at på stället studera naturen. Ingen vifste bättre, af huru stor nytta refor inom landet äro för en na-turkunnig, och ingen förstod iå väl at gagna lig deraf, hvilket alt ban federmera utförde i et Tal, om fådana refors nödvändighet. *) Han företog fnart en längre refa, år 1734, öfver Öster-Dalarna och Dale-fjällen til Röros Koppargrufva, i Norige, och derifrån åter öfver Fjällen genom We-

ster-

*) C. LINNÆI Oratio, qua peregrinatioiuim inträ-patriam afleritur aecellitas. v. Aiuocnit. Acad.T. lf.& (O)

fter-Dalarna til Falun, uti några lärgiriga ynglingars sällskap, och på sin gynnares, Herr Baron och Landshöfdingen Keu-terholms bekostnad. Jag har ock sedt hans egenhändiga dagbok öfver den resan, som väl förtjenar at til allmän nytta af trycket utgifvas, Vid återkomsten til Fa-lim, började han Le&ioner uti Proberkonsten och Mineralogien, for et stort antal åhörare, hvarigenom hans vilkor förbättrades. Han \ann ock då-varande Provincial - Medici, Herr Do&or Mouæc flora förtroende, och löfte at få blifva hans Måg.

Sedan LtNNÆUS på detta fiw, i de aflägsnare Rikets Pro\incer, gjort lig bekant om Landets naturalier, om folkets lynne, diet och Ijukdomar; kunde han i lit ämne besöka utländska orter med mer nytta än någon annan. Det lilla, som han hade förvärfvat med fina Collegier, måste förslå til respenningar, emedan han ej hade "nog många vänner, at under resan få behålla det Wrediska Stipendium; *) god hushållning lkulle fylla bristen. Det var vårtiden, 1735, som han anträdde resan öfver Hellingborg och Helsingör til ß 2 Hani-

) Han. liade i Upsala fatt, af detta Sfipeudii öfver fkotts medel, 60 Dal. Srmynt, genom 1'rofefTor VVALiKAVks bemödande.2Q ^ (O) SÉ

Hamburg, där han åtnjöt mycken höflighet af Herrar Sprechelsen, Kohl och Jækitsch; fedan ifrån Altona til Amsterdam. Man kan lätt föreställa fig, at Trägårdar, Örtefamlingar och Natiiralie-cabinetter fyslelfatte beständigt hans up-rnärkfamhet, och gagnade honom, fom ej blott af nyfikenhet eller efter fom tilfälle gafs, befåz Naturens verk; utan til et stort ändamål, den djerfva plans utförande, fom han redan hade i utkast.

Vår LINNÆUS tog i Junii månad famma år Do&ors-graden uti Harderwyk, oeh utgaf Difputationen: Ny hypothes om lerblandade vatten i Sverige, fa/om or fak til frofs-febrar, *) et tjenligt Academilkt tvisteämne, där han famlat en stor myckenhet rön ifrån alla orter i fäderneslandet, och på dem byggt sina flutfatfer. Läsaren må förundra fig öfver lians qvickhet at använda alt til fin menings bestyrkande, och blifva hågad at gifva honom rätt, ehvad tvifvelsmål i hufvudsaken måtte förekomma.

HERMAN ßOERHAAVE, hvarS namn vördas med skäl, för dels stora förtjenster i de tre vidsträcktaste vetensttaper, lärde nu Medicinen i Leyden, och drog til detta

*) Hypothefis nova de febrium intermittentiura cauifa, Hnrderovici, d. 24 Jun. 1735.& (O) 21

ta Universitet studerande af alla Nationer. Dit skyndade LINNÆUS, at höra denna förträffeliga Läraren, och fnart återvända til Sverige. Hans cafla tillät icke längre drögsmål pä främmande botten. Men hans vett och insigter kunde icke döljas, där lärdom och kunskaper odlas. Han förvärfvade fig vänner: Doctor Joh. Fr. G rönö vi us, fedan Rådsherre i Leyden, Professor Adrian van Royen, Lawson, Kramer, Lieberküiin med flere; alle vidtberömde Män; deras Aca-demiska bekantskap har trotsat tiden, och inbördes tjenster hafva lyftat på Vetenskapens bästa. Herrar Gronovius och Lawson nödgade LINNÆUS at lemna lit Syflema Natura; ü) på trycket, och det rymdes då på 3 halfva ark i folio, Regal-papper. Så liten början hade det Systemet, fom Ikulle ändteligen, genom hans flit och arbete, hinna at utnämna och utstaka alla naturens produ&er. Denna korta grundritning af de tre naturens riken vann allas upmärkramhet. Boer-ha a ve fjelf, fom ock höge Herrar hade fvårt at få tala med, ville se Auftoren i sin Malmgård, där de slästa ilag af utländska träd voro planterade. Han låg, pröf-vade och rådde LINNÆUS at' slå fina

B 3 bo-

*) Syflema Natur». LcyJ. 1736 in fol.22

Mfe (O)

bo-pålar ned i Holland, och när denne berättade 0111 sin förestående refa dagen derpå til Sverige öfver Amsterdam, blef han anmodad af Boerhaave at hälfa til Joh. Burmannus, Botanices Profef-for i Amsterdam. Hållningen hade, til LINNÆI förundran, den verkan, at Herr Burmannus tilbjuder honom ädelmodigt fit hus och bord. LINNÆUS nyttjade det tilfället at fe Herr Bukmanni arbeten öfver Ceilanska örterna, och flitigt beföka Hortus medicus i Amsterdam. Under de två månaders vistande i Amsterdam, lät han af trycket utgifva Fundamen-ta botanka och Bibliotheca botanica. †) Imellertid hade Boerhaave gifvit den rika och curieufa Herr Georg Clifford at förstå, det LINNÆUS borde förmås at i ordning ftta och beskrifva hans stora trägård i Hartecamp, imellan Leyden och Harlem, få väl fom dels nia-kalöfa samlingar ifrån alla v er Id Tens delar. Clifford föl".de det rådet, och LINNÆUS vägrade icke et så godt tilbod.

Herr

*) CAROLI LINNÆI, Sveci; Fundameuta böta-nica. - - Amftelodami, 1746 in 12:0. En annan edition utgafs i Äbo. Den tredje i Stockholm 1740. Ater i Afofterdain 1741, och den fjerde i Paris 1744.

†) CAROLI LINNÆI, Sveci, Bibliotheca botanica. Ibid.c o) ^

Herr Clifford hade med större om-kostningar, än någon privat skulle våga, på det präktigaste inrättat sin trägård, och ditbragt alt hvad vidsträktaste sjöfart och handel kan öfverkomma. Södra Europas, Afiens, Africas och Americas växter för* varades och sköttes där, jämte en myckenhet Herbarier, et förträffeligt botaniskt Bibliothek, farnt fållfynta djur och foglar. LliNINÆUS var nu i lit Paradis, och alt tycktes frögda sig omkring honom; men arbete och hufvudbråk följde med desta lyckeliga boningar. Han utgaf där Genera plantarum, Corollarium

Generim, Cri-tica botanica, Mcthocius fexualis, Flora Lapponica, Mufa Cliffortiana, och ändteligen Hortus Cliffortianus, fom gör Cltf-FORDSnamn, evigt varande, och hans trägård, ehuru den, efter LINNÆI tid, undergått famma öde, fom alt annat af män-niiko händer, blifver et beständigt minnesmärke af Cliffords goda iinak och frikostighet för Botaniken.

Under vistandet i Hartecamp företog UNNÆUS en rera til England, at derifrån öka Cliffokds trägård med al-lalianda växter, fom äro hemma i norra America, och fortplantas med stor fram-pänuj omkring London. Han hade längtat ; t få fe detta folket, fom vet at med heder och belöning unmuntra et godt B 4 ' fnille;24 Ä (o (m

fnille; p5 kort tid gjorde han fig mycken nytta af den refan.

Sir hans Sloanes vidlöftiga Naturalie -famlingar, Trägårdarne i Chelsea och Oxforth, voro väl värde LINNÆI upmärksamhet. Herrar Millers, Col-

linsons, dillenir, CaTESBYS, Ehrets och fleras bekantskap var honom framdeles til stor förmom Ånnu trodde man icke, at LINNÆI botaniska försök skulle vinna förtroende i England, eller at Me-thodus fexualis skulle där blifva rådande. De fläste anlågo honom såfom en oblyg och våglam Reformator. Den tidens ypperste Dotanicns, Profeflor J. Ja c. Dijl-LENius, fade både munteligen och i bref til sina vänner, det mycket vore at invända emot lians nyss utgifna Skrifter, men at han var trött och kommen til ålder, och hällre önskade få hjelp af vår LIN-NÆUS vid Herr Sherards stora samlingar, fom nu fysiëlsatte honom. Den gamle Sir Hans Sloane, känd as fina Botaniska arbeten och det präktiga Engelska Museum, var utan tvifvel den störste Naturalie - samlare; hyste dock den meningen, at alphabetisk ordning borde föredragas för alla methoden

IVIan kan ej nog förundra fig, det på mindre àn tu år, som L1NNÆIJS var i Cliffokds trägård, och satte den i ordningÄ (o) Ä 25

ning efter sin method, öfverhopad af främmandes belök; så många skrifter kunde flyta utur hans penna, af hvilka hvar och en ßculle nog hedrat en lärd man; skrifter, fom bestodo af egna rön och vid-sträkta utsigter til en hel vetenskaps omstöpning. Några voro i Sverige utarbetade, alla vittna om Författarens makalöfa slit, och man skulle ej trodt, at Hortus Clif-fortianus, et Verk in folio, fom röjer så mycken kunskap, skulle på en tid af nio månader vara upfatt och utgifvit af trycket.

Uti Fundamenta botanica, fom ej bestå af många blad, och dock kostat honom iju års arbete, lade han grunderna til Botaniken, at på dem upföra en sådan byggnad, fom han förutsåg skulle blifva beståndande. Sedan utkommo Genera Plantarum, och några månader derefter, Corollarium Generum Plantarum, †) båda innehålla det hufvudfakeligaste stycket af vetenfkapen, och fom utstakar hvart Slägtes Kännemärken, tagna af alla fruéH-fications-delarnas antal, figur, läge och proportion. Hvart Slag (Species) derunder hörande, hade han granskat, til at få charader Generis; således et stort arbete, och fom icke pä en gång kan blifva fullkomligt.

._Bj___Ifø-

*) Lugd. Batavorum 1737.

†) Lugd. Batavorum 1737.26

M (O) &

1 Plantarum hade LINNÆUS

vågatrattanomina Generum, eftersifla gifna charafteres eller definitioner, fom voro med naturen öfverensstämmande, icke tvnngne efter något artificielt System, och lika gällande, ehvad System man behagade nyttja til Glades och Ordines. I annat fall, hade mer oreda och förvirring af denna ändring npkommit. Sedan Genera på detta sättet fått stadgade namn, fom borde gifvas hvart och et Species derunder lydande, var ock början gjord til namnens ändring på de flästa Species. Vetenskapen undergick en fullkomlig reform, och lades för Allmänhetens ögon i Flora Lap-ponica och Hortus Cliffortianus, tillika med de namn, som blifvit gifne af andra Auftorer.

Utom det, at de stästa Genera och Species voro här til namnen ändrade, hade ock LINNÆUS vågat utfluta en myckenhet örter, fom blifvit anfedde för riktiga Species, men i sjelfva verket ej annat voro än Varieteter, upkommande af stället, där örten växer, eller af andra til-fälligheter.

Alt detta var början til en stor vällning i den botaniska verlden, och LINNÆUS litade pä fin goda Iak, at det ej ikulle stadna i blotta sorllag.

Men hade LINNÆUS rätt at up-häfva lig til Reformator och införa nyheter i Botaniken? Han fvarar, at ibland et fritt folk, kan ingen förmenas at up-gifva lit förllag, til vinnande af redigliet och stadga i Vetenskapen. Botanici hade längefedan inledt den stora förvirring, fom namnens ändring åstadkommer. De gamlas voro likafom helgade genom bruket; och när Caspar Bauiiinus, för 150 år fedan, bragt alla til den tiden gifna namn under et eget, blef det làfom en lag, at hålla fig vid Bauhini namn. Dock, när MoKisoN, vid fluret af förra Seculum, uplifvat Cæsalpini påfund, och fatt ve-tenlkapen i System, som icke var Bauhini lott, så måste ändringar förefalla, dem Rajus, Rivinus och Tournefort ökade. Och ehuruväl To urneforts method blef fnart fagt allmänt antagen, hafva dock COM melin, feuillee, VaIL-lant, Boerhaave och andre, efter hans tid, infört nya namn, hvar och en efter lit begrep, och ändrat fina företrädares: deraf föddes tvister och oßmja, til Ve-tenlkapens stora skada. Man låg väl, at grunderne saknades, hvarpå hela byggnaden skulle stödja fig, men ingen dristade ornständeligen utstaka dem. LINNÆUS aliena hade dertil nog mod och lycka. Uti et IS fritt samhälle, fom det botaniska

àr, gäller icke myndighet; icke heller hade LINNÆUS hunnit den förvärfva fig. Han förestälde med fin vanliga öppen-hjertenhet, i Critica Botanica, at de slästa botaniska namnen voro illa valde, och at ingen ände skulle blifva på fkiljaktigheter, om ej de oriktiga namnen utmönstrades efter visTa reglor, dem han upgifvit, och liu med exempel förklarade. För den domstolen kallades sä väl äldre fom nyare och än lefvande ßotanici. Ehuru oväntadt det var för Mästare i Vetenskapen, at låta en begynnare vila fig vägen, hade dock fanningen den styrkan, at LINNÆI botaniska namn, sa väl fom Genera, antogos utan fynnerlig gensågelfe*

Herr Joh. Fr. Gronovius inrättade Flora Virginka, efter LINNÆI System, och under hans tilfyn, uptagan-des LINNÆI namn både för Genera och Species. Men i lynnerhet gjorde det til faken, at Profestoren Herr Adrian van Royen orafatte Academie-trägården i Leyden, med vår LINNÆI til hjelp, efter en method, fom kom nära til Metnodus fcxu-alis, och i Floræ Leydenßs Prodromus †) upteknade örterna med LINNÆI namn,

ehuru

*) J. F. Gronovii Flora Virginien, Leydsc 1739. f) Adr. van Royen Flora Leydtnfis Prodromur, Lugd. Batavorum 1740.Sif (o) & 29

ehuru den store Boerhaave än lefde, fom icke rätt många år förut hade utgifvit Catalogus horti Lugduno -batavi, och derefter rangerat växterna i samma trägård. Herr van Royen vilade i sit Företal orsakerna, fom nödgade honom at gå ifrån den förra ordningen och de hittils brukliga namnen pä Genera och Spe-cies, lamt at i alt följa LJNNÆ1 Florn Lapponica och Hortus Cliffortianus.

När L1NNÆUS hade slutat sit arbete hos Cltffor d, bodde ban 1738 i Leyden hos fm Vän Herr van Royen, och var i dageligt fällskap med Herr Gkonovius. Vid den tiden utgaf han Clajfes plantarum, där alla botaniska Systemer med deras Genera införas, och hans egna deremot svarande, så väl som bristerne och förmånerne, som det ena Systemet hafver framför det andra. Methodus fexualis och Critica botanica kommo ock den tiden ifrån trycket.

Vår L1NNÆUS fick äfven i Leyden, redan 1735, et oförmodadt beför af sin Uplala-Camerat Artedi. Denne korn nu ifrån London, där han ökat sin kund-fkap i Ichthyologien, som hade fallit pä hans lott, och han dref med lika ifver fom L1NNÆUS Botaniken, fastän ej i ii lyckeliga omständigheter. Genom fin Landsmans bistånd, århöll Artedi et godt

tilfälle hos den gamla Alb. Skba i Amsterdam, at ie alt livad i stora Oceanen och Indiernas haf kunnat ärhållas af fiskar, och tillika utarbetade han tredje Tornen af det stora och kostbara \ erket, fom hedrar Srbas namn, och blifver al-tid en skatt för Natnral- historien. Men en olycklig händelse gjorde hastigt slut pä Artedi dagar. .Dc-n, fom haftsit största nöje at skåda och beskrifva vattnets invånare, måste i vattnet omkomma, när han en mörk höst-natt, gick hem til sit herberge, den 27 S<.'pt.]735. Fn bedröfvelig tidning för LINNÆUS. Han skyndar at göra sin Vän den sista äretjensten, och med en anfenüg penninge-fumma, den Herr Clifford ädelmodigt utlägger, lö-fer til lig Artedi handskrifter, och befordrar til trycket den i vida verlden bekanta Pet. Artedt, Svèci, lchtliyologia, c) en hufvudbok och et redigt System i den delen af Naturalhistorien, bygdt på fam-ma grunder fom LINNÆI botaniska, innehållande alt hvad ifrån Dioscorides och Plinius til fenare tider blifvit författadt om Fiskar: Utan Cltffords frikostighet och LINNÆI bemödande, torde denne vetenskapen ännu legat i tjockt mörker, och Sverige förlorat frukten af en

med-

•) Lugduni Batavoruni, 1738. 8:0.& (o) m 31

medborgares arbete, fom varar, när andra storverk gömmas i glömska.

JVlen oaktadt all den välmåga han hade hns sina Vänner i Leyden, lamt de många fördelaktiga tilbod af deslè Herrar och af Professor Boerhaave, at pä Regeringens omkostnad refa til Caput Bonæ Spei, för Botanikens Ikull, eller så fom Medicus til Surinam, med forßkran at fedan blifva befordrad til Professor i Utrecht; kunde icke LINNæUS längre qvarhiillas i Holland. Han tyckte lig icke uthärda detta Climatet, och kände sis; utmärglad af strängt arbete, trott och sjuklig. Anträdde derföre refan til Paris, vårtiden 1738» hvarest hans skrifter redan hade skaffat honom anseende och vänner. Jag behöfver ej säga, at det enda, fom i Paris intog hela hans håg, voro Samlingar af Örter och Naturalier, Tourtsefokts, Vaillants, Suriani och fleras Her-barier; Ifnardska Bibliotheket, Botaniska trägårdar, Herborifationer rundt omkring Paris ocli umgänge med Naturens Kännare Reaumur, du fa v, Aubriet; fem varit Herr Tournekokts ritare på Le-vantska resan, la Serre, M:lle Bassport med Here. Både ProfesTorerae vid Kongl. Trägården, Herrar Anton och Bernh. de Jussieu, visade honom mer höflighet och bevågenhet, ån han kunnat förmoda.

Hans3*

Hans dageliga sällskap var med Hr Bernhard de jussiEU, en Man, fom i Botaniken, sä väl fom de öfriga grenar af Natural-historien, hade djupare insigter än någon annan, och var tillika af en förunderlig saktmodighet, öppenlijertighet och godhet emot främmande. Hans vänllcap för vår LINNÆUS var olkryrntad och beständig, och jag har, fem år derefter, i fnart lagt dageligt umgänge, med glädje hört denna lärda Mannens hedrande vitnesbörd om vår goda Vän LINNÆUS, ty 13 nämndes han af Jussieu. Jag ville strö blomster på Herr Bernhards graf, för den oegennyttiga och faderliga huldhet han äfven täcktes bevifa mig.

Men nu är tid af följa LINNÆUS til Sverige, där han infann sig i Sept. 1738. Kärleken til Fäderneslandet och hågen at få fe sin Fästmö skyndade på hemresan; men han märkte snart, til sin stora förundran, at han var mer främmande hema, än på utländsk botten. Det första halfva året i Stockholm gaf honom såsom Läkare så litet hopp om framgång, at han började tänka pä de hederliga tilbud ban haft i Holland. Vid den tiden var ock i förslag en resa til Tyskland, som hans vän Herr v. Haller ti (styrkte. På en gång klarnar det up. LINNÆUS vinner många ljukas fortroende, och en hög Herre

befor-^ (o) 33

befordrar honom, vid Riksdagen 1739, til årligt arfvode, for Legioner öfver Mine-ralogieii uti Kongl. Bergs-Collegii Sten-famlinj;, och dagen dtref:er, den 15 Maj, får han Kongl. Full magt på Amiralitets Medici Syllan i Stockholm. Påfölgden var, at han fick fua lit Bröllop d. 26 Jim. famma är. Efter den tiden kom honom aldrig i

bogen at Hytta ifrån Sverige.

Det var ock detta året» fom et nytt ljus sluille tändas i vår Nord, at sprida kunskap äfven til de aflägsnaste länder, Denna Kongl. Vetciilkaps-Acaderuien blef inrättad. LINNÆUS räknade sig til heder, at hafva varit en af de fex första Ledamöter, fom i det ändamålet gingo tillamman, och ärhöllo Kongl, stadfästelse, De äro alle i vördnadsfullt och tacksamt minne. En enda, fom ännu lefver, til Academiens stora glädje, fortfar med samma nit för detta Lärdoms-sällskapets ära och tilväxt. Lotten föll på vår LINNÆUS, at vara Academiens förste Ord-fölande, och när han, til följe af Statu-tcrne, skulle afträda lit Fm bete med et kårt Tal, innehållande förbindeliga utlåtelser til sina niedarl etare, trodde han fig icke kunna tala, utan at tala om något, såsom hans ord lyda, och i den förlägenheten höll han det vackra Afikeds-talet,

om märkvärdigheter hos Infefàerna. Det hade lika stämpel med alt det öfriga, fom flöt utur hans penna. Han målade liflig* och qvickt, hänryckte sin läfare och underhöll en flags förundran.

Man började denna tiden at göra alf-vare med Fabri q ii er och nyttiga slögder, och dertil behöfdes underrättelfe om förrådet, fom kunde finnas inom rikets grän-for, at ej behöfva hämta det med kostnad ifrån utlänningen. LINNÆUS hade gjort fig så väl känd för ypperlig kunlkap, at nian ej kunde misstaga lig; och honom blef updraget vid 1741 års Riksdag, at göra refor til åtskilliga Rikets Provincer, til utrönande af nyttiga ler-- och jord-arter, af allehanda växter, tjcnlige til färgerier och läkedom, och alt annat, fom hörde til Fäderneslandets Natural-historia. At han fullkomligen fvarade emot det Allmännas förtroende, vifa hans utgifna dagböcker, lå väl öfver refan til Öland och Gottland, fom til Westergötland †) och til Skåne. ††) Hade Sverige dylika om flera Landsorter, lå fkulle vi bättre,

*) Finnes i Anicrnit. Acadein. Vol. II, öfversatt på

Latin, under titel: de nieviorabilibus in hifeclir.

**)C. LINNÆI 6 land fi a och Gottland fra ref a. Stockh. 1745.

†) C. LINNÆI WeJlgSta ref a. Stockh. 1747.

††) C. LINNÆI Skånfia re/a. Stockh. 1751.

än mgot annat folkslag, känna vart fädernesland. Men dertil behöfves L1NNÆI inligt och bemödande.

'När han vid denna tiden var pa förslaget til Medicinae och Botamces Profef-iionen i Upfala, efter Olof Rudreck, Sonen, utkom en skrift, fom häcklade några lians meningar; hvarpå han lät trycka l [Vidtberömda Måns omdömen, rörande fina fkriftcr. I stället för at inlåta sig i tvist och Ivar utur lamma ton, inför Allmänheten, ville han häldre anföra de Lärdas goda tankar om sig utrikes. Ändteligen, när den andra Medicinae Professionen blef ledig, genom gamla Profe/Tor Bobergs tjenftfrihet, förordnades LlN-NÆUS i hans ställe, 1741, at vara .Medicinae Prafticæ och Anatorniæ Professor. Yrår vördade RoséN, fora då var Botanik ces Professor, föreslog at byta fyfsla med LINNÆUS, på det at hvar vetenskap skulle fä sin rätta man. Bytet skedde, med vederbörandes famtyeke, 1742, och LIN-NÆUS åtog fig at förestå Academie-trä-gården, och at läfa öfver Botaniken, Historia - naturalis, Diseten, Diagnofis mor-borum och Materia Medica.

Upsala Academie-trägård hade, midt i förra Seculum, blifvit anlagd, af den namn-___C 2 kun-

*) Orbit eruditi judicium de CAROLI LINNÆI Scriptir, in 12:0.

kunnige ProfesTor Olof RunnFCK, Fadren, och genom Kon. CARL GUSTAFS frikostighet, famt clå varande Academie-Cancèllairens, Grefve M G. dr la Gardies bevågenhet, kommit i tämmeligt stånd.]Vien den olyckliga branden, fom öfvergick Upsala år 1702, förstörde trägården och alt hvad Rudhkckar, Fader och Son, liade famlat, på Konung CARL den XI befallning och omkostnad. Alt ifrån den tiden, klagades öfver brist på medel at underhålla trägården, och nödiga hus saknades til växternas förvarandet

L1NNÆUS kom, och inom 3 år var på stimma ställe en Hortns botanicns, fom kunde täfla med de förnämüa i verlden, både i anfeende til inrättning och förråd af fällfynta växter. Så mycket kan en mans hog och drift uträtta, när han har nit för sin Vetenskap, och råkar gynnande omständigheter.

Riks-Rådet Gref Carl Gyllenborg var då Upsala Acadenuæ-Cancellair; stor kännare af lärdom och icke mindre öm om Academiens heder och anseende. Hans resa med Olof Rudbeck den yngre til Lappmarken, uti Konnng CARL den Xf tid, hade gifvit honom smak för Botaniken. Huru lyckligt är det icke för de blyga Vetenskaperna, när de, som äro ämnade til Maecenater, och få nalkas Thronen,SÈ (O c ^ 37

nen, hafva insigter och känna deras värde? Det var denne Herre, fom lios Konung FREDRIC anmält och befordrat [-L1N-]NIÆUS-] {+L1N-]NIÆUS+} til Professors lyilan, utan hvilken hans Botaniska snille blifvit qväft, så-fom elden i brist af föda; eller kommit något annat Rike och Universitet til nytta. Det var ock denne Herre, fom med eftertryck dref på Academie - trägårdens nya inrättning. Öfver-lntendenten Baron Caul härleman, altid färdig at bidraga til det fom kunde gagna och pryda Sverige, gaf råd och väl lämpad ritning; Con-sistorium Academicum fltyndade ifrigt til verkställigheten, och LINNÆI vänner pä in- och utrikes ortcii", täflade med hvarannan at rikta med frön och växter, bör-dige under en annan himmel och oledde i vårt land. De trifdes uti Vår kalla nord under L1NNÆI ögon, som visste gifva dem värme och sköt fel efter deras egen jordmån och naturliga lynne. Och låle-des lyckades för honom at vara den förste, iom i Holland fick Musa Paradifiaca at blomma och bära srukt i Cliffokds trägård, och den förste i Europa, som hade den äkta Thé-bufken lefvande uti Upsala Aca-demie-trägård, ditsörd isrån China as Hr Ca-pitaine Ekeberg, redan d. 3 Och 1763.";

C 3 Det

*) J.ininlor Difert. lhtui Thea. Upf. 1765.-38 & C O) m

Det dröjde ej med en omständelig beskrifning öfver Academie-trägården,) där han för samtida och tilkommande ristade deras namn, fom befordrat och hulpit inrättningen, hvar och en efter defs förtjenster. Jag finner Herr Bernh. de Jussieu i förlia rummet ibland utlänningar. LINNÆUS var tackfam emot sina välgerningsmän, ändock han ej altid förmådde betala dem med famma mynt. Tre Sr derefter, utgaf han Hortus Upfalienfis,†) eller förtekning på växterna i Academie-trägården, med den skötfel, fom hvar och en tilkom, och flera nyttiga anmärkningar, i fynnerhet til deras tjenst, fom ville göra närmare bekantskap med främlingar ifrån de aflägsnaste länder, ifrån Sibirien, Canada, Goda hopps udden och Indien.

LINNÆUS hade ej allenast fått nödiga hus at förvara fina ömtåliga utlänningar ifrån vår grymma köld, utan ock rum för Samlingar i Djur- och Stenriket; dit han strax fick flytta en stor myckenhet

*) Deferiptio Horti Upfalienfis, Upf 1745.

†) Hortus Upfalienfis, Holinix 1748, Volum. I. Herr Alb. v. Hai.ler liar misstagit fig, när han i Bibliotheca Botaniea, T. II. pag. 248 fåger, at Hortus Upfalienf. Holm. 1748, 8:0, Ar Catahgut plantarum in Svecia fponte nafantium, quas in borto ölme.Ä (o) m 39

het dylika naturalier, fom Riks-Rådet Gref Carl Gyllenborg skänkte til Upsala Acadernie, och LINNÆUS beskref den delen af samlingen, fom med skäl blifvit anfedd för svårast i hela Djur-riket, jag menar Amphibierne, uti en Academisk skrift: Amphibia Gyllenborgiana. °) Til famma Natnralie- Cabinet sttänkte Hans Kons?!. Högh. Thronföljaren, fedan Sveriges dyre Konung, ADOLPH FREDRIC, en ansenlig samling af främmande djur, kräk och Ii skar, fom LINNÆUS utgaf under namn af Mvfeutn Principis. †) Der-til kom en gåfva af fällfynta naturalier ifrån det heta Surinam, genom Hr Claes Grills frikostighet. LINNÆUS förstod at göra nytta deraf och hedra Gif-varen, i sin skrift: Surinamenfia Grillia-na. ††) Under hans vård ökades detta Academiens Mufeum rerum naturalium, och växte jämväl LINNÆ1 egen famling af inlagda örter, Inleder, Snäckor och Stenarter, at hvardera blef i sit slag den yppersta; i synnerhet kan man fäga om hans Herbarium, at det til hans tid var det största i hela verlden. Man befökte LINNÆUS i hans trägård, midt ibland alla desfa naturens härligheter, och hade en C 4 liten

*) Upfaliæ d. 18 Jul. 1745. †) Upf d. 31 Maji 1746.

††) Upfaliæ d. 18 Jul. 1748-40 (o)

liten bild af den förslå Lustgården. Utom förunderliga träd och växter ifrån alla verld|ens delar, vilade fig lefvande På foglar, Papegoyor och främmande djur; den höge Ca.uarien *) tog fina stolta steg 13 fritt, fåfom hade han ännu bodt i lit rätta fädernesland, ön Ceylon.

Vårt eget Lands Naturalhistoria har altid varit L1NNÆI föremål, och dermed har han gjort lig väl förtjent af det äre-fulla, men ofta missbrukade namnet, Patriot. Til at göra den lätt och behage-lig för de studerande, utgaf han Flora ovecka, †) fom icke är et magert register, utan en omständelig berättelfe om de örter och växter, fom finnas i vårt kära fädernesland, med deras nytta i hushållning och til läkedom, Zoologien eller Djurens historia borde ock läras, efter deri än närmare rörer människans behof i mat, kläder, llögder och, handel. LJN-NÆUS var alt vuxen, och lät trycka

Fan-

*) Kom til Sverige, är 1775, med Herr Juflit. Rådet Holmbfrg, och af honom (kànktes til Hennes Maj:t Enke-Drottningen, fom allernâüigft täcktes gifva honom til Archiater LINNÉ.

†) C- LINNÆI flor,1 Svccica, Sforktiolmiæ 1745. Altera Editio, Stöckl). 1755, aticlior Speciebns 160, adde Species 31. vide Fauna Svec. Ed. 2. p. 557.Èi (o) 41

Fauna Svecica, eller Beskrifning pä alla fyrfotade Djur, Foglar, Amphibier, Fiskar och Inle&er, fundna inom Rikets gränfor, med andra Auesorers namn, de bästa ritningarnas anförande, och hvad mer om nyttan af hvart ilag bekant är, på famma sätt fom i Flora Svecica; det är en bok, fom kostat honom 75 års möda. Utan så många refor i alla Rikets Provineer, och den noggranhet, fom LINNÆUS använde, jämte en vidlöfrig brefväxling med kännare och med sina åhörare, fom han sjelf tilvant at med öpna ögon le naturens produkter, hade vi länge faknat både Flora och Fauna Svecica. Något kan efterverldens slit tillägga, men hedren til-hörer den, fom banat vägen.

LINNÆUS hade nödgats, til at kunna fäga mycket med få ord, uptaga nya termer eller konst-ord i sina Botanilka beskrifningar, sä väl fom i dem 0111 Djuren. At vila deras rätta förstånd och grund i sjelfva naturen, utgaf hau Philofophia Bo-tam c a , †) som röjer mästarens hand och utreder de mäst djupfinniga ämnen i Botaniken. Herr Alb. von Haller, en god Kännare, men ej altid villig at be-C 5 röm-

*) C. LINNÆI Fauna Svecica, Stockh. 1746. Edit.

altera, Stockh. 1761, mille animalculis au El a.

†) C. LINNÆI Philofophia Botanica, Stockh. 1751^:0.42 £ c o) &

römma LINNÆUS, måste dock tilstS, at denna boken var af stor vigt, och hade kostat Au&oren mycket arbete.*)

Han dref med lika ifver de öfriga delarna af sin Profession. Til sjukdomars kännande fordras et redigt begrep om de egenstcaper, hvarigenom de öfverenskorn-rna eller skiljas fmsimellan. En lystema-tifk method, lik den i Botaniken, är utan tvifvel nödig til et få stort ändamåls vinnande. När Herr ProfesTor Sauväges i Montpellier hade dertil gifvit et utkast, utarbetar vår LINNÆUS et dylikt Sy-flema morborum, fastän i en annan väg, och til sina åhörares nytta låter trycka Genera morborum,<y::') fom vunnit de lärdas bifall, och hedrar fit rum ibland de fyra, fom hittils utkommit. Species morborum, fom han ock afhandlade i fina Collegier, finnas i handskrift ibland hans Åhörare. Likaledes läste han öfver diæten, en högst-nödig, men i Medicinska Skolar förfumad Lära, den han byggde på egna rön, famlade under sina många refor, och fom icko heller utkommit af trycket. Så mycket lyckligare var det för Medicinen, at LINNÆUS utgaf sin Materia-medica, †) där han med få rader upgifver alt det man vet ora hvar enda ört och växt, fom hålles ._____P*

•) Eibliothica Botanica, T. II. **) Upfal. 1763.

†) Holmiæ, 1749 i 8:0(o) Mg 43

på Apotheken, utstakar defs rätta botaniska namn, och dermed häfver alla upkom-na tvister och oredor; samt hänförer nya och förr okända medicinalier til deras rätta slägte och llag; hvadan den Lärde Hr v. Haller *) anfer denna boken såfom en af LINNÆI bästa arbeten. I tvä andra skrifter har han genomgått de medicinalier, fom tagas af Djur- och Sten-riket. ftc) Men hela sin theorie om botemedlens egenskaper och verkan på männilkokroppen, telvnar han på stt egna kårta och systematiska satt i Uavis Medicince; †) det år en Ilias in nuce, men en hård nöt at bita, innan man råkar kärnan. Han til-stod sig hafva lagt mycket arbete på den Boken, och fade, at Medicinen behöfver än en mans-ålder, innan det fördolda kommer i dagsljufet. Hans åhörare tyckte alt vara lätt, när han sjelf las deröfver.

LINNÆUS hade i sina Leftioner et befynnerligen intagande sätt at föredraga. Vetenskapen stöt med alla sina behagelig-heter af hans läppar, och han talade med en öfvertygelse, fom djup insigt, redigt begrep och brinnande ifver för natnrens kännedom gaf honom. Han drog allas hog och upmärkfamhet, och hade altici det ____stör-

*) Alb. v. Haller Bibliotb. Botart. T. II.

**) Di ff er t. Acad. Ups.

†) C. LINNÆI Clavis Medicinte.44 & (o)

största Auditorium. En myckenhet åhörare omgaf honom vid demonstrationerne i Academie-trägården, och än stere följde honom på herborifationer omkring Upsala, där han visade örter, foglar, insecser och alt hvad hans muntra sällskap kunde öfverkomma. Natnral - historien blef be-hageligaste tidsfördrif för alla, och för många et hufvud-stndinm. ingen fara få stor, intet climat iå hett, eller så vildt folk, at de ju stvnlle våga besöka, och famla där naturens alster, at få bära dem, såsom tacksamhets offer, inför en så trogen och kär Lärare. L1NNÆUS var färdig at hos vänner och gynnare befordra dem til resepenningar as något Stipendium, eller af privatas fammanfkott, och det gjorde tilfyllest; en blid himmel ville för honom blotta naturens härligheter. Kalm reste til norra America, Hasselquist til Smirna, Egypten och Palæstina; Ternström, Torentus och Osbeck til China; Rol ander til Surinam; Loef-ling til Spanien och födra America, pà Spanska Konungens bekostnad; Berltn til Ostindien; Forsskål med Danska säll-ikapet til Arabien; Thunberg til Caput Bonæ Spei, Batavia och japan; Sparrman til Cap och Södersjön; utom de främmande, som besökte Upsala at lära Naturalhistorien, och sedan gjorde resor til

läng-

Ä C o) ffi 45

långväga orter, hvarifrån de, icke mindre än hans Landsmän, gofvo sin Lärare del af rofvet, jag menar af naturalier och växter, fom de samlat.

Det är fant, at om någon befants mindre tack fam, rörde ciet honom. Hans forg var lik en öm faders, fom faknar enda lonën, när tidning korn, at en Hasselquist i Smirna, en Loefltng vid Amazon-noden, och en Forsskål i lyckliga, men för Botaniken olyckliga Arabien, hade tilfatt lifvet, midt under loppet af deras äröfringar, om jag lå får kalla det goda tilfället at rikta Naturens Kännedom. Han fade, at Haflelquistar, Læf-lingar och Forlkålar icke ärhållas på Hera hundrade år, om ock Konungar.och Furstar gifvas, fom vilja bestå omkostnaden. Icke heller var han len at refa de sta sina käraste Difciplars ärestoder. Den förras refa i mindre Alien, Egypten och lJa-læstina; *) den fenares bref ifrån Spànien och Botaniska rön, †) bådas Lefvernes-beskrifningai", vifa, hurii mycket Vetcn-skaperne i dem förlorat. Ifrån den vittra forsskål kom icke mer til LINNÆUS, än en liten qvist af Balfam-busken uti bref, och strax förde han denna ifrån

äldsta

*) Fr. HASsEf.quisrs feja,- Stöckl). 1757.

†) P. Loefling It er Hijpaiàtum, Stockh. 175SJ.46 vg (o) ^

äldsta tider få vidt bekanta och högt ack-tade, men til sin härkomst okända växten, til sit rätta slägte, i en skrift:

Opobalfa-inuni declaratum. Huru längtade han icke at få omfamna en annan kär Difci-pel, Doft. Thunberg, fom i Holländsk tjenst botanicerade pä Japan, och vi få den lyckan at snart ie återkomma? Efterverlden lärer än mer förundra sig, at lä många Botanici, inom få år och genom en enda Mans drift, gått utur Sverige, til de aflägnafte Länder. Det är visferligen lyckligare för Människoslägtet, än våra förfäders utflyttningar, at med eld och fvärd öfverfara verlden.

LINNÆI vidlöftiga brefväxling skaffade honom örter och växter ifrån alla Landsändar, fom hans utskickade icke hunnit öfverfara.

L1NNÆI ryckte utfpridde fig öfver hela verlden, tillika med hans skrifter, fom begärligt emottogos och nyttjades la-fom et rättesnöre för Botanici. Hans flä-sta Genera voro grundade pä sjelfva naturen, och med all aktfamhet stadgade; Spe-cies likaledes med riktiga märken utstakade, och frie ifrån förvirrande Varieteter. Efter LINNÆI böcker, blef Botaniken lätt och roade äfven dem, fom ej hade

den-

*) Upfsdise» 1764, 4:0.É (o) É 47

denna Vetenskapen til föremål. Man fick snart igen namnet på en okänd ört, det fyndet ejorde nöje, och nöjet väckte kärlek för LINNÆUS. Hans lätta och lekande method, fom vifadei blomstren hannar och honor, brudßng och parning, låckade äfven det vackra Könet, både i England, Frankrike, Tyskland och America, at studera Botaniken.0) hhvarest någon fans, fom älskade trägårdar och blomster, fom ville hafva fina tvifvelsmål om rätta namnen uplöfta, och gifva den lärda verlden del af fina rön, eller trodde fig hafva råkat någon obeskrifven växt, räknade det för en skyldighet, en ära, at skjuta laken til LINNÆI domstol, och bära til denna Fru Floras tolk eller gunstling, en skälig skatt af örter och växter.

LINNÆUS hade satt Isländska örter af Herr Koenig, sin forëna difcipel, Sibiriska af ProfesTor Gmeljn och flera dàrre-fande, Kamfchatkas och Astracans af Herr

Demi-

*) Ibland andra, Lady Anna Monsson, fom ock fått en vacker ört, Monfonia, til fin àminnelfe; Fru Anna Blackburne; Mad, du Gage de Pommereul; och Marg-Grefvinnan Carolina Louisa af Baden, fom boidt föril nämnas, åfveu för den orfaken, at Hennes Durchlauchtighet hac börjat utgifva figurer pä alla örter i LINNÆI Verk, under Titel: Jconesplantarum omnium CAROLI LINNÆI Equitü.4S ^ (o) &

Demtdoff, ifrån Stellers och Lerches samlingar; Virginiins uf Hr Gronqvius, Penlylvaniens af Herr Kalm, Jamaicas af Herr Brown, hvar* hela Herbarium han köpte; Mexicanlka eller nya Granadas af Herr Mutis; Södra Americas af Herr JVliller, fom Houston famlat; Surina-rnifka af vår nådiga Konung, dem ÖsVerste-Lieutenanten Dalberg skickat i bränvin förvarade; Ön St. Maiiritii örter al' Herr Gari. de Geer, dem Rolander samlat; Ön Javas af Herrar Bastur och Klein-hoff, Malabars och Tranqiiebais af Herr Koenig; Ön Ceylons af Herr Alg. Günther i Köpenhamn, fom ovetande öfverkomma P. herman ni Herbarium, och, fedan flere ßotanici blifvit rådfrågade, sände det til Upsala; Natoliens, PalæiUnas och Egyptens örter af Hr Hasselquist, Chinesiska af Herrar Lagerström och Osbeck, Capska i stor myckenhet af Herr Burmannus, Gouverneuren Tullbagh, Herrar Thunberg och Sparrman; och til slut några den femte verlds-deletis, eller de obekanta Länders i Söderhafvet örter af Herrar F o r s t k r , Fader och Son. Sjelf hade han famlat alla Svenska och Lappska; dem Herrar P. J. Bergius och L. Montin ökade, den förre efter refan til Gottland, den senare efter sin Lappska refa. Han har fått alt ifrån Herr Clif-

fords& (o) ^ 49

Fords Trägård, ifrån den Parisiska af Herr Bernh. de Jussieu, den Leydilka ocli Amsterdamska af Herr v. Royen, ifrån Chelfea af Herr Miller, Oxfordska af Herr Dillenius; dem omkring Mont-pellier och liela Magnols Herbarium af Herr fr. Boiss. de S au v äges, de ita-lienlka af Kejserliga Ministern Rathgeb i Venedig, af Herr Dottor KÅhler och många andra vänner; de Portugififlca och Spanlka af Herr Loefling, med flera ifrån Södra

Europa af Herr Claes Al-stromer. jag följer det fom L1NNÆLS f]eif anteknat til lina ädelmodiga vänners åminnelfe, och at vifa, det ingen fedt 13 mycket ifrån alla verld|ens ändar, eller knnnat gora för vetenskapen, det han uträttat. A f H e r m a k n i fam ling och öiter, fom för mer än halft Seculum voro torkade, utredde han genom otroligt arbete Flora Ceilonka; c) de fom växa på Hol-ländstca Amboina, upräknades i Herbarium Ambomufe; Palæstinas örter, i Flora Pa-læßiiice, de omkring Mowpellier, i Flora Monfpelicnfi., sällsyntare Africanska, i Planta Kartores Africanæ, Capstta örterna i Flora Capctiji; Jamailka i Flora £farnai-ccnfi, Nederländska i Flora Belgien, Danska i Flora Dante a, Lappska och Norr-

D fka

Holmisc, 1747.50 Sfif (o) &

fka i /Vorrt Alpina oeh i Rariora Norrve-gicc, de sällsyntare i Camfchatka, i Planta Camfchatkenfes rariores. *)

Men det fom mäst gagnade Veten-fkapen och gjorde LINNÆUS största hedren, var, at han använde detta stora förrådet af örter til ökande och utvidgande af Genera Plantarum, och til et annat Verk af yttersta betydenhet, jag menar Species Plantarum. På det lattet hade hans Genera fmåningom tiltagit, lå at de stigit til mer än 1200 i den sjette uplagan, med sina tilhörande Mantisler, i tn tid af 40 år; en hufvudbok i Vetenfltapen, och Com ingen Botanicus kan umbära. Species Plantarum °ü) innehåller fullständig förtckning på alla til den tiden i hela verlden np-täckta örter och växter, lom kommit under lians ögon, med utvalda Synonyma, och stället där hvar och en Växer; det högsta i Botaniken, och fom LINNÆUS sjelf kallar lit största mästarstycke, derpä han användt alla krafter, och med rätta anfes för et förträfleligt och evigt Verk. †) Den flitige C. Bauhinus hade förut fö-

reta-

*) Se Amocnitates Academicæ.

**) Species Plantarum, Vol. I. II. Holmiæ 1755. Editio II. aucla & emendata. Holmiæ 1762. Hdirio III. Windobonæ 1764.

†) A. Halleri Bibliot ht c* Bot amtd, Vol. II. fub Tit. Spec. Plant.SÈ (O) Jff 51

retagit sig et dylikt arbete, och efter 40 års möda utgifvit fin Pinax. Herr She-käro hade inrättat Botaniska Professio-nen i Oxfort, och förordnat den fnabba Dillenius at af sina samlingar utarbeta en dylik förtenning; men Försynen hade ämnat LINNÆUS och Sverige den äran. Alt hvad |iitti|s är uptäckt, och huru långe Vetenskapen kommit til LINNÆI tid, vi-fa Species Plantarum; efterverlden skai ock där få fin dom, om alt är nvtt, fom, efter

LINNÆI tid, förmodeligen för nytt blifver utgifvit.

1 den boken hade LINNÆUS et infall, fom otroligen lättade det botaniska fpråket. Jämte charader fpecificus, fom icke annat kunde än blifva lång och besvärlig, i större delen af ött er, utfatte lian de lå kallade nomina trivialia för första gången, til flor lindring för minnet och beqvämlighet i tal ocli skrifter. Den botaniska verlden følgde honom, och Nomina trivialia blefvo öfver alt antagne.

Icke mindre tack här han förtjent af Botanikens ällkare, med det sammandrag af Genera Plantarum, fom lian gifvit i sit Si/ßema l^egetabilium: de förnämsta skiljemärken äro i få ord utfatte, och kunna i hast' öfverfes. Man hade klagat öfver chara&eres Generum, at de voro för vid-löftiga. • Men LINNÆUS hade fina sto-52 f (o) i

ra orfaker. De voro en falt grund, livar-på Genera, det hufvudfakeligaste i Vetenskapen, sttulle byggas; dock var det kår-ta utdraget til mycken beqvämlighet. Han fatte derunder nonien fpecilicum och tri-viale, och i et lagomt band inneslöt liela Botaniken. Huru begärligt Syfiema Ifcge-tabilium var för den lärda verlden, kan dömas deraf, at Auctoren hant öfverlefva i3:de Uplagan, som ock är den fullständigaste, at ej räkna öfversättningar på andra 1'pråk. De slästa äro tryckte under hans ögon, många utomlands, nästan alla efter hvarannan ökade och förbättrade, efter fom han dageligen fick mer fe och utröna.

Jag hinner ej på en kårt stund up-räkna, än mindre utföra, så Com ämnets viyt det kräfver, alt det LINNÆUS gjort för den kära Botaniken. Han utstakade bladens mångfaldiga figurer, och lärde, med huru mycken nytta de

kunde användas vid Speciernrn beskrifning. En den fäll-famaste nptäckt i naturen, och fom tyckes röja Skaparens förborgade vägar, jag menar Prolcpfis plantarum, ti I hörer LINNÆUS. Han föreställer blomman på et träd låfom et förskott eller en anticipation på et 5 års gren-ämne; ocli derigenom uttyder växternas phyfiologie och rätta skötfel. Han såg det lilla plante-ämnet,-i fynnerhet blommans och fruktens, ut-

vickla^ C o)

vickla sig, likasom fjärillen bryter fram utur malken som omgifvit och dölgt honom, och med den förvandlingen bevisade Fundamentum Fru&ificationis. Annu voro tvifvelsmål om färskildta Kön i örterna (Sexus plantarum); LINNÆUS bestyrkte laken med oemotsägeliga skäl, tagne af blommans och frö-ämnets förhållande. Såsom den bästa anledning til växternas skötsel, utratte han Landet, där hvar och en äj er hema, och stället, där hon bäst trifves; han vifade, huru man kan fi ut a af träds och växters blomnings-tid, til rätta tiden at förrätta allahanda arbete i Landthushållningen, och i synnerhet at så; huru blomster kunna vila, hvad dagen lider; huru blandningar ibland örter kunna up-komma af 2 llag, likasom mulåsnan af sto och åsne; hvilka växter äro af Skaparen ämnade til föda åt åtskilliga Insecl:er, m. m. fom alt är utfördt i hans Academiska skrifter.

Et Naturens Rike var altför trångt för LINNÆUS. Han inkräcktade Djurriket lika tappert, lika oskyldigt och med lika framgång. Det öfverhölgdes af än tjockare mörker och oredighet. Gesfnerer, Aldrovandrer och Rayer hade säsom morgonrodnan spridt et matt ljus öfver d<?u Vetenlkapen. Med LINNÆUS blef där full dager. Hans Kegnum animalc rym-.. .. D 3 des54 ^ (o) ^

des i början på et par sidor, och ökades vid hvarje Uplaga, få at det i den sista och i2:te blef til två ansenliga Band, i dem han bragte alla bekanta fyrfotade Djur, Foglar, Åmphibier, Fi sic ar, Inse&er och Masttar, i Systematisk ordning, til högre och lägre Cl aster. Slägter och Slag, lika redigt som örte-riket, 13 at hvart och et lätt kunde igenfinnas, med sina skiljemärken, Synonoma, Trivial-namn, Fädernesland, förnämsta egenskaper och bruk i hushållningen. Han lärde känna Orme-11'g-tet på antalet af sköldarna: Fiskarna, efter fenornas ställning. Han var den förste, som tog reda på Inseéhrna, dessa döfva och dumba naturens verktyg, som samlas i större troppar än andra lefvande, uträtta mer i den stora verlds-hushållnin-gen, än man allmänt förmodar, och kännas mäst af den skada, som de beskyllas til— foga ols.

Han beviste, at Binnikebands-masken (Tænia) hörer til animalia compolita, och är likt andra Zoophyta, at dess hvarje led har fin mun och sin öpning (anus), at dess leder tilväxa i den ena ändan, och dö bårt i den andra. Han uptäckte en beqvämare method at rangera Snäckorna efter ledgången och skalets öpning. De

•) C. LINNÆI Sy fi erna Natura. T. I. Holmiaci766.Sft (o) Ä 55

så kallade Lithophyta eller Coraller voro för hans tid blandade med Zoophyta, Maskarne med Inletterna. LINNÆUS up-gaf deras skiljemärken, och båda fingo sit rätta ställe. Alt lefvande var teknadt på denna Mönster-rullan, så at en naturens äKkare kan igenkänna, så väl de obä-keliga Hvalarna vid Grönlands stränder, som den minsta Fjärilen i Indierna.

Det kan ej nekas, at ju LINNÆUS gjort fig mycket förtjent af Sten-rikets historia, och varit den förste, fom utstakat riktiga Genera, och gifvit deras kännemärken. Mineral-famlingar och Rön öfver Jordklotets danande voro, ifrån yngre åren, hans angenäma föremål vid defs refor både utom och inom Fäderneslandet. Således växte hans Syftema regni lapidei, och Uplagan, fom utkom 1768, blef et lagomt Band. Han hade fina egna tankar om Stenarnas urfprung. Efter hans mening, Sr vattnet Terræ primordium, och dels præcipitation, Lera; hafsvattnet blandadt med regnvattn, præcipiterar falinum i hafsvattnet til Sand; sörrutnade växter förvandlas til fvartmylla; men alt af Djurriket til Kalk; och at desta äro de fyra grund - ämnen , hvaraf alt det öfriga npkommer per crystallisationem, refolu-D 4 tio-

) C. LINNÆI Syftema Natur. T. III. Holm. 1768.56 m c o c m

tionem, med mera. Detta så väl fom myc-ket annat rörande physikcn, både i Djur-Växte- och Sten-riket, liar

LINNÆUS utfört på sit kårta och sinnrika lätt uti Företalen til hvart och et Naturens rike; och man kan med skäl råda dem, fom vilja känna LINNÆUS, at, efter hans egen utlåtelse, där söka honom. En del af hans Academilka Prof-lkrifter (Dijfer-tationcs Jcadcmicæ) tyda det \ idlöftigare. -Alla innehålla något eget, fom röjer mästaren; de blefvo andra gången tryckte, under namn af Amccnitates /hadcmcæ, i 7 Tomer i och ändå är, efter sednare tider, tilräckeligt til 8:de och 9:de Tornen; många äro på främmande språk och på Modersmålet öfversatte.

Det var ej LINNÆI sed, at pråla med andras fjädrar; ty han skref ej annat, än hvad han sedt med egna ögoii. Jag har nänmt om de stora hjelpredor, fom han hade til sin botaniska byggnad. Icke heller var brist på stora Samlingar i Djur-och Sten-riket, antingen LINNÆI snille väckte fleras håg för naturalier, eller at Förfynen utfedt denna tiden i Sverige til Vetenskapens högsta förkofran, och med LINNÆUS styckadt alt hvad han behöfde. Utom de stora förråd af Naturalier i Upsala, voro ock denna Kongl. Academ*ens OCh DE Geekiska Sam-(o) 57

lingen på Leufsta at ti]gå. Men i fynner-het har Naturalhistorien at tacka Körning A DO L PH FR E D R1C och Drottning LOU ISA UL RICA,, vördade namn i denna Vetenskapens Minnes-böcker, ocli fom LINNÆUS helgat åt efterverlden i två färlkildta Verk: Mufeum Regis ADOLPH I FR/VKRJCl *j och Mufeum LUDD FI C/K UIJUCvE Regina, †) båda uti Djur-riket.

Hans Majestät Konungen hade anförtrodt LINNÆUS at rangera och beskrifva defs Samlingar, på Lust-Slottet Ulrics-dal, af Djur, Filkar och Amphibier; och likaledes hade Hennes Maj:t Drottningen uplätit för honom Defs Naturalie - samlingar på Drottningholm, af Snäckor, In-fefter och Coraller, med alt det fom ifrån Smirna kom til Sverige efter vår alled-ne Doftor hasselquist. Så hade fordom Alexander den Store låtit föra til Aristoteles allahanda okända djur, at lian måtte dem belkrifva; LINNÆUS, i den delen större än Ar-istoteles, visste göra mer nytta af et så godt tilfälle. Ingen har pä få kärt tid kunnat genomgå

_Dj5___fä

") Holmiæ, 1754, in Fol. max.

†) Holmiaj, 1764, in (Mobr. d.ir uti ock är införd Prodromut Toini II:di af Mufeum ADOLPHI FRIDERIC1 Re&iu58' ^ (O) m

få stora Naturalie-famlingar, beskrifva, ßt-ta i Systematisk ordning, til Genera, Species och Synonoma, där fådana kunde finnas; ty större delen af lnfecterna var förut aldeles obekant.

Jag får til deras glädje, fom hafva nit för Naturalhistorien orb defs bestånd i vårt kära Fädernesland, äfven efter L1N-NÆI tid, tillägga, at båda desta Natu-ralie-Cabinetter nu förvaras på Drottningholm och hållas i den ordning, fom LINNÆUS stält dem, efter de utgifna beskrif-jiingarna, alt teknadt med hans namn; en stor skatt för naturens älskare, och fom under GUSTAF den III.-s Spira lärer användas både til Rikets heder och nyttig kunskaps utbredande.

Han blef ock anmodad af Riks-Rådet m. m. Gref Carl Gustaf Tessin, at öfverfe och i ordning sätta defs ansenliga samling af Mineralier och Petrisicater; det drögde ej länge, förrän LINNÆUS utgaf Mufeum Tefjtnianum, *) det egaren sjelf dedicerade til Författaren på et sätt, som icke mindre röjer den fenares förtjenster, àn den förras fina fmak och håg för Vetenskapen. Det blef vid 1762 års Riksdag bekant, at LINNÆUS kunde göra perlor. At ej den konsten måtte med LlNNé

för-

*) Holmiæ, 1753, in Fol.& (O) £ 59

förloras, blef honom updraget at uptäcka fin hemlighet, emot en hederlig penninge-fumma, för en Riksdagsman ifrån Götheborg. Det àr mig obekant, om han gjordt nytta af det fyndet.

LINNÆI vidlöftiga brefväxling med alla sin tids Natur-kunniga, la väl utom fom inom Enropa, gaf honom tilfälle at fe de raraste naturalier, och få del af alla nya uptäekter, föfom utur första handen. Man må förundra sig öfver den myckenhet lärda Mäns bref, fom finnas efter honom, innehållande rön i åtskilliga ämnen, eller förfrågningar,

i anledning af hans utgifna sk rister, och förtjena de visserligen at göras all-männe. *) De uplyfa Natural-historiens,

eller

*) Förmodeligen kommer denna lärda Brefväxling aldrig i dags-ljulct, i brill af Förläggare inom riket, efter den ale for mycket faknadc Dire&eurcn Salvius, fom lyckligt-vis lefde i LINNÆI tid, och altid var villig at på fin kostnad befordra til trycket, fa val hans fotfi andra lärda Svenska Mäns arbeten. Jag kan for den orfa-ken icke undgå at meddela namnen på LINNÆI utländske Correfpondenter, dels efter den forickning, fom lian sjelf, några ar tor (in död, bifogat vid fin Lefvernes-beskrifning, dels ock, efter hvad jag hade tilfålle at anmärka, dä jag genomögnade denna Bref-famling,

I Ryfs-6o m c o >

eller LfNNÆl tids historia, inemot et halft Seculum, ehuru afskrifter af hans fvar

fak-

I Ryssland: Herrar Amr/wnn, Demidoff', Domafibnrff, Job. G. ümelin, KrafcbeninnikoXv, l.axman, Moun[ey, Ger b. Miiller, och Sicges-beck. 1 Damnarck: Heirai Brünnub, Bnth-Wald, Günther, Chr. HorrehoW, G Fr. Holm, O. Fr Miiller, NieLuhr, Sukm, lf abl, Zorga. i Tylkiand: Hennes DurcMauchtighei, Mar-grefv innan Carolina Louisa af IJaden, farnt Mcrrai Bafler, Breyn, Bruckman, Grefve v. B rum mer, Burchard, Biichner, Er har dt, Joh. A Gcfsner, Giefeke, Gleditlcb, von Haller, Hebenflreit, Hermann, Jacauin, Jdnifcb, Kaji, Kohl, Joh Lange, Leße, LcJ]er, Lehman, Lu~ da/f, Ludwig, J C. Meyer, Biron Otro v. Muncbbaufen, Myliut, Scopoli, Spengler, Sprechel[en, Wagner, Weifsmnnn, Xav. Wutfen. I Schweitz: Herrar Gefner och Scbeucbzer. Uti Italien: Herrar Donati, Bruneüi, Rathøeb, (Ktjferl. Mi-nliter i Venedig) Sagramofo, Séguier, Vandelli. I Frankrike: Herrar Angervide, Barrere, de Bomare, Qarrere, Chardon, Cu/Jon, Gouan, Guet-rflfW, och Btrnb Jujfeu, Chr Le Monnier, Maynard, Fr. Sauvages ocli Abbé Sauvages, 1 Spanien: Herrar Barnbar des, Hor teg a , Minuart. 1 England-: Herrar Andrttv, Lörd Baltimore, Dillemus, Cohin[on, Fot hergill, Danell, Ehret, For/ler, Hope, LaWfon, Z^t, Let-yäw, Ph Miller, Mit ebe/, Sibtborp, Walker, White. J Holland: Herrar Allamand, Boerhaave, Bur-mannus, Clifford, D. Garter, Grtmovius, Moehring, van Royen, Ri/ell, v.Swieten, IFaebendorff. I Tur* kiet: Herr Mordac Mackenzie. Uü America :^ (O) SÈ 61

saknas, fåfom det gemenligen plägar tilgå hos dem, fom med iys]or äro öfverhopade Det var honom lätt at utföra fina tankar på papperet, och hans skrifsätt var kårt, icke des mindre behöfdes tid til få många fVar, och deraf kom, at någre hördes klaga öfver dröjsmålet.

Med de Lärdas bref följde deras utgifna skrifter; hvar och en skyndade iig at lända sit arbete til den, fom bäst kände dels värde; han hälsades allestädes Princeps Boianicornm, Fader och Mästare i Natural-vetenfkapen; otvungna lofofler af främmande, fom icke gerna kunde misstänkas för smicker. LINNÆUS hade vunnit et slags öfvervälde, och utöfvade den myndigheten med sina samtidas tysta, öf-verenskommelfe. Han latte namn0) på

örter

rica: Herrar Bartfch (i Surinam), Barthram, dayton, Colden, Garden, Lngan, Mutif (tNova Granada). Uti Tratiquebar: Herr Job. G. KS-nig. I Batavia: Herrar Raàunacher och Nordgren. Jag tviflar ej, at de ju varit långt flere.

*) LINNÆUS var mäfl altid lycklig i de nya no-mina generica, lom han gaf örter. Under Lappfka re fan, förekom Potyfolia Buxbaumii, fom andre fört til Ledum eller Eriea, och borde, efter de lagar han redan för fig sjelf flif-tat, få nytt namn, derom han anteknar i fin dagbok vid d. 8. Maj, följande: "Nu flod Polyfona62 ^ c o)

orter och naturalier, fom förr varit okände, eller orätt nämnde, det är, emot de Systematiska lagar, fom han sjelf utgifvit, och med allmänt bifall voro bekräftade. Var det et nytt Slägte, och den, fom det upfunnit, insändt eller beskrifvit, hade förtjenster i Botaniken, fick det lians namn, en heder, fom de Lärde eftersträfvade, och föga någon annan än LINNÆUS kunde gifva; det behöfdes åtminstone, at han ßtul-le uptaga och bestyrka det i sina

flcrifter. Någon gång fpordes mifsnöje, fom ej kan undvikas uti et ß fritt samhälle, fom de Lärdas är. Östa nyttjade han påminnelser, fom befunnos grundade på förlök och fanning, och rättade i nästa Uplaga. Ty fådant är et Natural-Systeme, at det

behöf-

"lia Buxbauniii i fin flör/la fägring och prydde "kärren förtråffeligen. Hon år blodröd in-"nan hon ntfpricker. Ingen målare kan fitfa "få behageiig hy på en Jungfrus kinder, intet "fmink förmår <à uphöja dem. Jag tyckte mig 'Te 1'oeternas Andromeda, iikafom med lutande liufvud. Hon flår mitt i vattnet på en "tufva, uti de otilgångeliga kärren, omgifven "af Hygga paddor och grodor, foin om våren ' vid parningen blåfa vatten öfver henne. Nu "var hon brud, men fnart blifva hennes rofen-"kinder lif-f.irgade och blekna mer och mer, "när hon utfpricker, och det befruktande Hofvet hinner upfylla Naturens föremål. Jag kalkade henne Andromeda.iÉf c © c 63

behöfver rättelser och förbättring, så länge verlden står, och nya naturalier förekomma, som skola på sit ställe infattas, eller nogare blifva utrönte. Han inlät fig ej i strid-skrifter, emedan han trodde fig bättre kunna använda sin tid, hans fvar blef: Har jag ratt, fa får jag en gång ratt. Icke heller var brist på dem, som antogo hans fak, när Krig utbröt, fom de Lärde beskyllas både fnart börja och envist fortsätta. Herrar Bkovallius och Gleditsch fvarade på Hr Siegesbecks inkast. Herr Kleins försvunno, när L1N-NÆUS fick rådrum at öka sit Systeme. En vidtberömd och ännu lefvande Natur-kunnig har, med sin vältalighet och djupa inligt, alsintet uträttat emot LINNÆUS. Han har nödgats se LINNÆ1 method antagen och bekrästad nti lina Landsmäns skrifter, och införd uti deras Naturalie-fanilingar; och man kan fäga om några andra tadlare, med en nyligen astiden Philosoph, som til slut roade lig med Botaniken, at de haft af LINNÆUS, alt det de skryta med.

Man skulle ej föreställa fig, at LINNÆUS ofta nödgats höra, det ock andre naturforskare klaeat: Hvartil tjenar det? Cui bono? Derpå svarade han uti en Academistc skrift, under samma titel. Det kan med skäl sägas, at ingen varit så sorg-64 i (o) É

fällig at utföra den nytta vi kunne göra ofs af Naturens alster, när vi lärt k'.nna och urskilja dem: det vittna äfven lians Åea-demiska arbeten: Om örternas kraft och nytta i hushållning, om Naturens hushållning, om örter för hemtamda djur, om inländska växter til föda, om skada af Infe&er m. in.

Den Romerike Plinius utlåter sig, at det ej är få lätt at säga, om naturen varit för människan mer en öm moder, än hård styfmoder. Vår Svenske Plinius be-vifar, at ju mer vi läre känna naturen och den hushållning, fom Gud inrättat, dels mer blifve vi öfvertygade, at alt är til männilkans nytta, och dels mer upmun-trade til at lofva hans eviga godhet och barmhertighet; ja, at alt hvad skapadt är, ifrån minsta masken, til och med människan, alla tilfamman utgöra en kädja, hvars länkar äro lika nödvändiga til vår verlds bestånd; och at människan, fom så högmodas, hafver ingen annan förmånsrätt framför jordklimpen och masken, än den, at kunna känna Naturens Herre af defs verk, och prifa hans oändeliga vishet. Således teknade LINNÆUS på ingången af Naturens stora förrådshus, fom han up reste i fina skrifter; HErre! huru flor äro titi verk, huru vißiga hafver tu gjordt tliem. Hela jorden år full af tin härlighet. J f«-m> c o) m 65

J föreställen Eder, Nådige Herrar, Mine Herrar, at L1NNÆUS, vid iå mycket bemödande för Naturalhistorien, icke försummade de öfriga skyldigheter, fom hans Profession tilhörde. Vi hafve til en god del at tacka honom för den myckenhet unge Läkare, fom den tiden blifvit up-ammade i Upsala. De fläste började med Natural-historien, och fördes såsom igenom et behageligt förmak in uti Ælcuia-pii tempel; hvadan ock kommer, at större delen af våra Svenska Läkare hafva mycken infigt äfven i den vetenskapen. Han befattade fig icke rätt ofta med den he-kymmerfama Läkare-praésiken, fom skulle snart hafva förryckt hans plan; och var det så mycket mer välbetänkt, fom den, jämte Sjukhuset, tilhörde Medicinae prafti-cæ Professoren.

Herr LINNÆI håg gick i fynnerhet nt på de så kallade Specifica af Örte-riket, och han undantog icke dem, fom allmänt hållas för venena,.när de med försigtighet brukas. Quaslia-roten, roten af Kumex ßritannica, Solanum dulcamara Och andra, fom han i anledning af Ordi-nes naturales genom egen sörfarenhet utrönte, has\a efter honom kommit i allmänt bruk, til mycken nytta för Läkarekonsten,

Hans flit med publika och privata föreläsningar var lå stor, fom hans gåfvor at föredraga voro lyckliga, och hans umgänge med sina disciplar både förtroligt och intagande. För hans tid, voro Studerande utlänningar sällsynte i Upsala, ehuru detta Universitet altid kunnat berömma fig af ypperlige IVIän i hvar Lärdoms-gren. Vår LINNÆI rykte drog lärgiriga ifrån Frankrike, Norige, Danmark, Kyfsland, Holland, Tyskland, ja längst ifrån America. De fläste äro nu Profes-fores Botanices; alle rickta Vetenskapen med nya Rön, hvar på fife ställe, och hedra sin trogna Lärare. Gemenligen använde han Sommar-ferierne til deras nytta, medan han vistades på fi t Landtgods Hammarby, nära til Upsala, där lians främlingar togo qvarter rundt omkring. För dem var han van at läsa otta tiniar hvar dag uti fit Natural-Cabinett, fom han 1769 lät bygga af sten, högst på en backe, som låg vid gärden, och derifrån man hade en härlig utsigt öfver hela den fruktbara negden.

Vår LINNÆUS var ej känslolös af det nöjet, fom en förtjent Man njuter*,' när hans flit och arbete vinner ära och belöning. Han hade til föremål sin kära Vetenskaps heder och bestånd i Sverige, och trodde, at den med honom vann befordran och anfeende, eller trampades och

äter gick til intet. VisTa frukter, fom äro ovane vid climatet, behöfva til mognad en förökad lolens varme. Det tycktes fom han började tröttna, redan 1746, den tiden han fatte til öfverskrift på sina utgifna arbeten: Laudatur & a/get.

Han behöfde upmuntran, och blef både varm och modig, när någre förnäme Herrar och kännare af hans förtjenster läto prägla en Skådepenning, Ö) på hvars ena lida L1NNÆI bröstbild' står, och på den andra läses, at den är dedicerad til Gref Cakl Gustaf Tessin och odödligheten. Det blef en gåfva, så mycket angenämare för LINNÆUS, fom den för efterverlden å daga lade hans förbindelse och tackfamhet emot Gref Tessin, hvilken hade den vanan at upföka och hedra idkare af all slags lärdom och vackra konster, och aliena vårdat sig om LINNÆUS, vid hemkomsten ifrån utrikes orter, gifvit honom rum i sit hus och vid lit bord, befordrat ädelmodigt til arfvode och syfla i Stockholm, fedan til Profeßio-E 3 nen

*) På den ena fidan hans bröflbild, med öfver|drift: Carol. Linnæus. M. D. Bot. Prof.Ups. æt.39. Och på den andra: Carolo Gustavo Tessin & im.mortalitati effigiem Caroli Linnæi Cl. Ékeblad. And. Höpken. N. Palmstierna & C. Hårleman. Dic. MDCCXLVI.6s m c o) m

nen i Upsala, famt motat hans tiltagfna illvilljare. Alt detta var ej nog. Gref Tessin, utan at vara ombeden, föredrog i underdånighet LINNÆI fak så-väl, at Konung FREDRIC hedrade honom, 1747 den 19 Jan. med Archiaters titel. Icke långt derefter, fick han af famma Herre en Jetton, fom vifar LINNÆI bild på den ena lidan, och på den andra 3 Kronor, i hvilka Djur, Örter och Stenarter synas, at betekna de 3 Naturens Riken, hvilka Solen bestrålar, med öfverskrift: Illufirat. Men hvad han i synnerhet värderade, var, at Hans Excellence i underdånighet an-mäke honom hos Konung ADOLPH FREDRIC och Drottning LOU ISA ULRICA, hvarigenom han fick et ön-fkadt tilfälle at utvidga Natural-historiens gränfor, och ärfara så mycken Konglig nåd och ynnest, fom han med djupaste vördnad ärkänner i fina skrifter. Påfölgden var den heder för LINNÆUS, at blifva dubbad til Riddare af Kongl. Nordstjerneorden, 1753 d. 27 April; och at vara den förste af Svenska Lärda, som så utmärktes. 1757, d. 4 April fick han fägna sig af et nytt prof af Konglig nåd, då han arhöll Adelig Sköld, til et bevis, at lärdom och vetenskaper äro lika heder värde, fom andra idrotter. Ifrån den tiden tog han namnet von LINNé. Vår nu

Regerande Allernådigste Konung har icke mindre bevärdigat LlNNé med besynnerlig ynnest, och liera gånger hedrat honom med nådigt beför,"både i Upsala Aeademie-trägård, och på Hammarby, där ock Hans Maj:t belåg vår LINNéS Na-turalie-famling, och fägnade med det glada hoppet för framtiden, at Vetenstvaj en skulle uti GUSTAF den 111. altid hafva en Skydsherre. När LlNNé, vid et dylikt tilfälle, 1776, bad om nådigt afsked ifrån Professionen, täcktes Hans Maj:t yttra fm nådiga vilja, det LlNNé, fom mer än någon annan hedrat Upsala

Acadernie, måt-te blifva qvar, och njuta dubbe. lön, famt få två Gårdar til skänks, för si g och sina Barn. Ändteligen, då LINNu var ej mer, behagade Hans Maj:t fö|eviga Hans'minne med en Medaille, *) och ifrån Thronen, til Rikfens förliimlade Ständer, 1778, i O&ober månad, betyga i nådigaste ut-Ë 3 ° .tryck

*) Medaillen foreOäller à ena fidan bröflbilden med öfverdrift: CAROLUS LINNÆUS Arch. Reg. Equesj auratus. A andra: Cybele eller Naturen, uti en förjande Hållning, hållande i v ån fi ra handen en nyckel. Djur omgifva henne och örter fynas på marken. Öfverdriften àr: Deam luctus angit amissi. Uti exerguen flår: 1'ost orfitum Upsaliæ d. x Jan. mdcclxxvm. Rege

ju bente.70 ^ (o) t

tryck det Allmännas förlust vid en så stor Mans frånfälle.

Vår LINNé hade ock den nåden at vara väl känd af Utrikes Potentater och Furstar. Det blef honom anförtrodt at utnämna en Botanices Professor uti Acade- mie-trägården i Petersburg, ehuru hans älskade discipel, Doct. Solander, som han til den syslan föreslog, kunde icke skilja sig ifrån England. För den stora beskickningen til Södra America valde LINNé sin kära Doct. Loefling, på Konungens i Spanien anmodan. Konung Ludvig, den XV:te satte mycket värde på LINNéS förtjenster i Botaniken, och behagade nådigst sända honom frön af de raraste växter ifrån trägården i Tria- non, som vår nådige Konung, vid åter- komsten ifrån Frankrike, täcktes låta öf- verlemna til LINNé. Kejsarinnan i Ryss- land och Konungen i Danmarck hedrade honom med skänker. Kejsarinnan i Wien och Konungen i Sardinien behagade gra- tulera Sverige at hafva en LINNé.

Jag skulle icke på en kårt stund hin- na upräkna alla stora Män på utrikes or- ter, som både genom bref och munteli- gen förklarat fin högaktning för LlNNé; icke heller var någon främmande af stånd och insigt, som reste i Sverige, och icke

varÄ (o) 71

var angelägen at se LiNNé, såsom det ock var en hugnad för våra Svenska re- sande utomlands, at allestädes höra denna sin Landsman efterfrågas och äras.

Herr LINNé var Ledamot af de flästa, om icke alla Vetenskaps-sällskaper,†) och hans namn ansågs altid såsom en god E 4 stäm-

*) Ibland många andra främmande, besökte Lord Baltimore, Herre til Maryland, vid en hast- resa til Sverige, vår LINNE uti Upfala, och såg hans Naturalie-samlingar på Hammarby. Denne lärde Engelsman blef så betagen af nå- gra timars samtal med Herr LINNE, at han dagen derefter sände til honom en kostbar Gulldosa, och sedan ifrån Augsburg en så kal-, lad Necessaire med Silfverkäril til 2000 Daler Silfvermynts värde, samt til öfverflöd dedicera de honom flera Latinska Poemer.

t) Ledamot af Societas literaria Upsaliensis, 1732. Kejserliga Academia Naturae: Curiosorum, 1736, kallad Dioscorides secundus. Svenska Veten- skaps-Academien, 1739. Monspeliensis, 1743. Den Berlinska, 1747. Franska Vetenskaps Aca- demiens Correspondent, 1738, och dess Ordin. utländske Ledamot, 1762. Societatis R. Lon- dinensis. - - Engelska Oeconomiska, 1762. Collegii medici Edinburgensis membr. ho- nor. 1772. Berniska, 1772. Tolosana, 1750. Florentina, 1759. Nidrosiensis, 1766. Celli- ska, 1767. Flissingensis, 1771. Siennensis, 1771. Roterodamensis, 1771. Den Philadelphiska, 1770 Kongl. Svenska Patriotiska Sällskapet, 1775.72

t (o) i!

stämpel på Naturforfkares arbeten. Vid Soeietas literaria & feientiarum i Upsala förestod han Secreterare - fyllan i 20 år; hans rön pryda så väl defs Acter, fom denna Kongl. Vet- nskaps-Aeademiens Handlingar. Han är den ende af Lärda i Norden, fom blifvit väld til utländlk Ledamot afrAeademieRoyale des Sciences i Frankrike, en heder, fom blifver altid ibland de fälllynta, och har med skäl fmickrat en Leibnitz, en Morgagni, en v. Haller och van Swieten. J frågan om växternas Kön vann han prifet vid Kejfer-liga Vetenlkaps-Academicn i Petersburg; och det var i sin ordning, at han skulle bättre än någon annan utreda den saken; han, fom hade fa länge varit blomstrens gunstling, och vunnit genom sina trogna tjenster en rättighet at få titta in i deras hemligheter.

Likaledes krönte vår Svenfka Vetenskaps-Aeademie hans rön om de örter, fom kunna planteras med nytta på våra fjällar. 1773 blef han ock förordnad at vara en ibland de af Konungen Committerade, til Svenska Bibel-öf-veriättningens förbättrande, i anfeende til de många uti den Heliga Skrift nämnda Djur, Örter och andra Nnturalier.

Den omätteliga håg och ifver för Naturens kunlkap, fom ilrån barna-åren ända intil ålderdomen förde och uplifvade

honomSÉf (o) Ä 73

honom, var ofta hans hälfa til fkada, men en och annan gång til nytta. När han utarbetade Species plantarum, ådrog han lig med långt stilialittande, känningar af Sten-pallion och värk i högra lidan. Den gången Herr Rolanders Caftus, med lefvande Coccis, (deraf Coecionell-färgen) kom til Uprala ifrån Surinam, och Trä-gårdsmästaren, i LINNeS frånvaro, hade dem afskrapat och förstört, mifstagaude dem för Ikadeliga Inletter, hvarigenom alt hopp gick förloradt, fom han hade gjort lig om den dyrbara Coccionellens drifvande i Sverige; blef han anfatt af den fvåraste migraine. Men åter, då under den grymma gicktplågan, fom höll honom en lång tid vid fängen, til alla lemmar orörlig, Professoren Kalm ankom ifrån Norra America, med en myckenhet örter; öfverföll honom en sa stor lust at noga betrakta dem, at han stod up och kände fig lätt och frisk. En farlig anstöt af (lag och dåning rörde honom såsom en blixt, 1774 i Maj månad, under Legionen i Academie-trägården. Den anlåg han sjelf för döds-posten, och var hela året besvärad af tyngd och stor fvårighet vid alla rörelfer; men fick Jul-tiden såsom nytt lif, vid det at Hans Maj:t täcktes skicka til honom flera hundrade rara växter, komne ifrån Surinam och Öfverste-Lieutenanten E 5 Dahl-74 ^ (o) Ä

Dahlberg, alla så väl förvarade i bränvin, at deras blommor, frukt och blad voro likafom lefvande. Han utredde dem, til allas förundran, och upgaf kårteligen uti en Academisk skrift, under Titel: Plantce Surinamenfes. I det arbetet, fom år ibland Archiater LINNéS lista, helgade han, til tacklain åminnelfe af vår nådigsta Konungs stora ynnest for honom och hans Naturalhistoria, en af desta nykomna och hittils obekanta växter, och gaf den namn af Gußavia Ægußa. Det år et restigt träd i nya verlden, med starka och tjocka grenar, och fom prunkar med en af de skönaste och största blommor; i hvilken Stamina äro vid basis fam-manväxte och utgöra en krona med fina många gulfärgade toppar; blombladen äro anfenligen store med en högröd slik och til antalet otta, likafom han hade haft aning, at det höga Konungahufet, icke långt til, skulle ökas med den ottonde, och en Kron-Prins, til hela Rikets glädje, taga del i namnet, fom på Svenska Thronen blifve välsignadt, och i tideböckerne et efterdöme för Konungar och Furstar! När, efter den tiden, LINNéS matthet åter til-tog, och ändteligen blef sä fvär, at han icke förmådde tala eller gå, lät han dock hjelpa

*) Planta Surinammfer. Upf. 1775 in 4:0.Ä (O) m 75

pa fig upföre högden til fin Naturalie-famling, och fatt där allena flera timar, efter lin förra vana. Intet tycktes få väcka dels aftynande finnen och förlusta hans ögon, fom örter och naturalier, dem han nu fic-k i stor myckenhet af Herr Mutis ifrån Carthagena och nova Granada, famt af fina Difciplar ifrån Cap och Ostindien.

Herr LlNNé var i yngre åren be-fvärad med fluster och tandvärk, i medel-äldren af fvår värk i halfva hufvudet, och häftig gicktplåga, den han trodde fig förekomma med Smultron, fom han alt fedau dageligen åt, få mycket han förmådde och få länge årstiden tillät; det är vifst, at han ej hade vidare något ordenteligt anfall. Vid tiltagande ålderdom, klagade han öfver grufvelig värk öfver nedra ryggen och länderna; och i synnerhet efter den nämnda dåningen, infann fig matthet och fvagt nttal, fom ökades 1776. Han fkrefdå fjelfi fin Journal: LINNÆUS haltar, kan knapt gå, talar oredigt, kan knapt fkrif-va; och til en vän, fom han altid med mycken kärlek omfattat, med darrande hand många vänfkaps betygelfer, fëfom för fista gången; ändteligen lȧmma år ora hösten, efter et nytt anfall af stag och fvår lamhet i högra fidan, blefvo hans finnen mycket förlvagade, en tertian- feber tilstötte, och pinfani dyfurie med vahr-

blan-g; (o) m

blandadt vatten, til defs en stilla död gjorde ända på alla plågor, den lo Jan. 1778, i en ålder af 70 år' ocli 8

månader.

Han hade 1739 trädt i ägtenskap med Provincial-Medici i Fahlun, Doftor Mo-kæt äldre Dotter, nu Enke-brun Sara Ltsa Moræa, fom tillika mcd fem barn, en Son oeh fyra Döttrar, honom öfver-lefva. Sonen, Herr Professoren Carl von linne, är fin Kaders efterträdt»re i fyflan, upammad i Natural-historien ifrån spädaste åldren, och längesedan väl känd för sin Botanifka insigt, '5) nu egare af sin Sal. Faders Bibliothek, Herbarier oeh Na-tural-Cabinett, ärfver hans bref-växling med utländlka lärda, och fortftter hans arbeten, hvarvid han röjer få mycken kännedom och noggranhet i Vetenskapen, at den lärda verlden kap göra sig säkert hopp, det han går i sin Faders fotfpår och gör fkäl för namnet.

Herr Archiatern och Riddaren CARL von LINNe var til växten något under vanlig längd, Jwarken fet eller mager, af en stadig och fvjlig kropps befka flen het, stinna ådror alt ifrån barndomen, stort hufvud och bakåt uphögdt, med et djupare

tvär-

*) Decas I & II Plant aritm. Upf. 1762, in. Fol. Hnn ärnar nil utgifva Supplcmentum Syflematis Natura, editionis XIII.^ C o) äË 77

tvär-strek imellan, fom skilde den delen ifrån den främre: bruna och eldfulla ögon, skarp syn, god hörfel, dock ej för Musik, på fötterna fnäil och lätt, et förträsteligt minne til sextio års ålder, då förnamnen började undfalla honom; det var honom icke gifvit at lära fp rå k, för den orfaken mindre nögd med utlänningar, fom ej kunde tala Latin. På Latin uttryckte han sin mening fort, lätt, nogare och kårtare än någon annan, när det ankom på naturaliers beskrifning, men sor öfrigt gjorde han sig icke stor möda, allenast fakeu var med naturen öfverensstämmande. Det egna och intagande, fom han hade i Sy en ska bref til sina Gynnare och Vänner, kunde icke efterapas. Hans få Tal röjde nog Författarens qvickhet, tiltagfenhet och vidsträckta kunlkap, och skulle til äfventyrs icke anstått någon annan än LlNNé *).

Han hade fått af naturen en själ, full af eld, en förträstelig bildningsgåfva och Sy-ftematilkt genie; med innerlig håg för

rön

Utom det om Infedema, hafve vi eiter honoin et Tal vid en Dodoral-IYomotion, under håga Öfverhetens närvaro 1759, tryckt i Upfala i lolio; och et annat vid hans 3:dje Re&or.its nedläggande, under Titel: Delici.c natura, Stockholm 1773, i 8:0, fom deputerade af alla Nationer, jämte deras tackfamhet och lyckön-(kan, anhöllo måtte pä Svenlka utgifva».78 . m (o) m

rön oeh fanning, användande all stn tid pä den vetenskapen, fom han ifrån första åren hade valdt til föremål. Han lof ifrån kl. io til 3 sommartiden, och vintertiden ifrån kl. 9 til 6; lemnade strax lit arbete, när han kände sig trög och matt; ville gerna hafva godt sällskap om aftonen, där han var glad, stcämtade och log hjerteligen; lätt rörd til glädje, til sorg ocli vrede, men lika fort tilfridsstäld; hjertat var godt i botten, munnen talade sanningens och dygdens fpråk, trogen och öm för fina vänner, och betalte ej fina ovänner med lika mynt, dock glömde ej snart, och fade fig ej vilja blifva bedragen andra gången. Hushålls-bekymmer öfverlemnade han til fin Fru, och var rätt nögd at fe dem i få goda händer; Trogen och god Make, ej mindre öm Fader; fägnade gerna fina vänner, men för egen del fpariam i små utgifter, frikostig för fin vetenskap, och när en ufel moder med lit lilla barn förekom; han eftergaf fattiga Studerande det honom tilkom, och efter yttersta förmåga förgde för sin Lands-orts barn. Til förmögenhet bidrogo lians tryckta stcrif-ter och Collegier för utlänningar, fom är ovanligt i Sverige. Den ädlaste af metaller gladde lians ögon, och hvarföre fknlle han icke famla den, när han alt famlade, fom naturen hafver i fit Atö te?

HanÄ (o) Ä 79

Han var stor hatare af högfärd och fåfängt skryt, men kände fina förtjenster, och gjorde gagn för ösVerskriften pä vapnet: famam extendere faffis. Om det betydde ära och odödeligt namn, fä torde flere auftorer tänka lika högt,

med mindre stiäl. Genom en fådan egenkärlek vinner ju Allmänheten, och gerna ursäktar. Han beskylles hafva sträfvat efter envälde i Botaniken, och varit misslynt öfver andra, fom vågade något stort. I vetenskaper gifves hvarken Pompejus eller Cæsar. Men öfverväldet hörer til den, fom hafver sanningen på sin sida, den na-tnren bekräftar, när tiden störtar sjelfklok-het och griller. Det är fant, at han ville sjelf hafva heder af sit arbete, men försummade ej at hedra andras uptäckter på et värdigt fätt, hvarom en Artedi, en Hasselquist, en Loefling skola inför efterverlden bära vitnesbörd. Altid nämnde han dem med tacksam het, fom låtit honom fe det minsta af sällsynta natu-ralier; blef det honom gifvit, at öka dess famlingar, så var glädjen stor; men han var försynt at begära. Han tyckte fig hafva en slags rättighet at få fe och beskrifva de örter, som lians Difciplar kunde öfverkomma, och fatte stort värde på den lifligheten; om han saknade et sådant förtroende, kunde han ej bärga fit misstycke.

Ingenso ä (o) m

Ingen har fagt, at han lånt stt af andra, men en och annan utlänning har klagat, at han var ovillig at förlita sig på andras rön, och at i lina fkiifter taga deras up-gifcer för goda. Det gaf anledning til missförstånd och kallsinnighet. Vår LlNNé Var orörlig, och gick i tysthet lin gång.

Han vördade Religionen och böd ej til at utforika defs hemligheter. Likafom Boyle och Newton berättas hafva bugat lina gråhåriga hufvud, hvar gång Gud nämndes, lå har ock LlNNé i sina skrifter på hvart blad gifvit Gudi äran, kastat sig i stoftet och uprepat: det är Guds finger! lär at känna Skaparen af hans verk, förundra dig och til bed. Hans hjerta var brinnande, och hans tal, allenast i det àmnet, slödande. Det var ej hans led, at med lömlka stämplingar skada någon, icke heller tålde lian, at en frånvarande förolämpades. Som hans fnille gick ut på rön och årfarenhet, och han på den grunden byggde sin kunskap, hade han uptek-nat en stor myckenhet händelser, som i hans lifstid tildragit sig, under namn af Nemejis divina, eller Guds hämndedomar, til bevis pä den latfen, at Gud, äfven här i verlden straffar dem, fom ondt göra: en moral, iom han var i synnerhet van at inskärpa i de unga Studerandes minne. I

fam-famma affeende hade han fatt på sin kammardörr denna öfverfkriften: *innocué vivito, Numen adeft.* Lef dygdigt, Gud fer dig. Han var väl nögd med fin lott, och vifste at tacka Förfynen för alla de prof af nåd oeh barmhertighet, fom honom vederfarits, flutandes berättelfen om fit lefnads-lopp med deffa orden: HErren hafver varit med dig, ehvart du gångit hafver, m. m.

Det var en sällsynt lycka, at han fick lefva, til defs han hunnit befkrifva alla til hans tid uptäckta naturalier, ftälla dem i ordning efter deras fkiljemärken och gifva dem rätta namn, famt på en ftadig grund bygga hela vetenfkapen. Han hade anftält den ftörfta välfningen i Botaniken, och til fullo ärhållit det han påfyftade, en hel Vetenfkaps Reforme, och at få fe, medan han lefde, fina fkrifter vinna allmänt bifall, de lärda i alla verldfens delar följa dem, och de förnämfta trägårdar och Örte-famlingar derefter inrättas. Han vågade ftifta lagar för Naturens Kännare, och bevifte i fjelfva verket, at de voro de bäfte; de blefvo för den orfaken hörfammade, en hörfamhet, fom i det famhället vil fäga långt mer, än at et fritt folk underkaftar fig enväldet. Ändteligen, at låna orden af en främmande vidtberömd

F nicus,Botanicus,Scopoli, i Företalet til *Flora Carniolica.* Jämför Stillingfleet, i Företalet til *Mifcell. tracts*, p. XVIII. Hudson, i *Flora Anglicanæ* præfat. p. VI. Junker, *ad Differt. Heiffeni, de Infectorum noxa.*

Sedan förtekningen på Herr LINNÉS utländfke Correfpondenter var tryckt, har man igenfunnit en myckenhet Bref til honom, ifrån följande lärde Män: I Danmark: Herrar *Afcanius, Fabricius, Friis Rotböll, Gunnerus, Kratzenftein* och *Oeder.* I Tyfkland: Herr *à Bergen.* I England: Herrar *Browne, Channing, John Ellis, Gordon, Hill, Hudfon, Lind, John Miller, Pennant, Ruffel, Skene, Warner, Wrighth.* I Holland: Herrar *Boddaert, Voefmaer,* med flera.

Äfven bör ibland de Fruntimer, fom ftuderat Botaniken efter LINNÆI Skrifter och gjordt ftora framfteg i den Vetenfkapen, minft glömmas, Mifs Colden i Norra America, redan 1756. på det jag ej må mifstänkas för fmicker: ”Han hafver mer än någon annan arbetat för Vetenfkapen, nogare betraktat de minfta delar i örterna, med deras

ſkiljemärken, och ibland dödeliga hafver ingen i många ſecler uträttat ſå ſtora ting. Hans dråpeliga förtjenſter och odödeliga namn ſkal en tackſam efterverld ärkänna, och ingen afundens fläck någonſin kunna utplåna.”

Förtekning på framledne Kongl. Archiatern och Riddaren von Linnés af trycket utgifna Arbeten, af honom ſjelf i lifstiden upſatt. Af dem, ſom flere gånger blifvit tryckte, anföres endast den bäſta Editionen.

Fundament* Botanica. Stockh. 1740, 8:0.

Sylterna Natura:. Stockh. 1766, 8:0, 3 Tomer.

Syflenia Vegetabiliuni. Götting. 1774, 8:0.

Genera Plantarum. Stockh. 1764, 8:0.

Species Plantarum. Stockh. 1762, 8:0.

Mantilla Plantarum. Stockh. 1767 & 1771, 8:0, 2 Tom

Hortus Cliffortianus. Amüerd. 1737, in Folio.

Hortus UpfalienfLs. Stockh. 1748. 8:0.

Flora Svecica. Stockh. 1755, 8:0-

Flora Lapponica. AmHerd. 1736, 8:0.

Flora Ceilonica. Stockh. 1747, 8^0.

Bibliotheca Botanica. Amflerd. 1751, 8:0.

ClalTes Plantarum. Leyd. 17381 8:0.

Critica Botanica. Leyd. 1737, 8:0.

Philofophia Botanica. Stockh. 1751, 8:0.

Fauna Svecica. Stockh. 1761, 8:0.

Ichthyologia Artedi. Leyd. 1768, 8:0.

Iter Oelandicum. Stockh. 1745, 8:0, på Svenflta.

Iter Weflrogoth. Stockh. 1747, 8:0, pä Svenfka.

Iter Scanicuin. Stockh. 1751, -8:o, pi Svenflta.

Iter HafTelquiflii. Stockh. 1757, 8:0, på Svenfka.

Iter Loellingii. Stockh. 1758, 8:0, på Svenfka.

Miifeum R. Adolphi Frieder. Stockh. 1754, Folio,

pn Latin och Svenfka. Mufeum Reginæ. Stockh. 1764, 8:0. Mufeuin Teflinianum. Stockh. 1753, Folio, på Latin och Svenfka. Amænitates Acadeuiicæ. Stockh. 1751-1769,8:0,7 Tom.

F 2 Mato-Materia Medica. Stockh. 1749, 8:0. Clavis Medicinae. Stockh. 1766, 8:0. Genera Moiborum. Upf. 1763, 8:0.

Mindre Skrifter.

Diflertatio de Febribus. Hardervie. 1735. 4:0. Mufa Cliffortiana. Leyd. 1736, 4:0. Viridarium Cliffortianum. Amflerd. 1737, 8:0. Methodus Sexnalis. Leyd. 1737, 8:0. Corollarium Generum. Leyd. 1737, 8:0. Ferberi Hortus Agerumenfis. Stöckl). 1739, 8:0. Oratio de Peregrinationibus. LTpf. 1742, 4:0.

- - de Infedis. Stockh. 1739, 8:0, på Svenfka.

- - de Tel Inre habitabili. Leyd. 1744, 8:0. Oratio Regia. Upf. 1759, Fol. P" Svenflta. Se p. 77. Deliciæ Naturae.

Stöckl». 1773, 8:0, pä Svenſka. Difipiifitio de Sexu plantarum. Petersb. 1760, 4:0.

De 3 förſta Orationerna äro ock på Latin införde uti andra Tomen af Amænitates Academicæ.

De, vid hvilka ej ſtår, på hvad ſpràk de äro ſkrifne, äro alla på Latin.

Uti Kongl. Vetenſkaps-Academiens Handlingar finnas 54 af Archiatern von LINNÉ ingifna Rön, och 13 uti Upſaliſka Kongl. Societetens Acter.